

На Слідах

ON THE TRACES

11/11/87
Ч. 4 (8)

РІК II

З М І С Т

	Стор.		Стор.
Гетьман Іван Мазепа	1	Святослав Шрамченко: Українська морська піхота	23
Розмова з читачами	2	Український воєнний прапор морської фльоти 25	
Від Українського Національного Музею	2	Звернення Українського Національного Музею 25	
Леонід Бачинський: Організація музеїв (Матеріал для дискусії)	3	Д-р Яр Славутич: Іван Франко — українець соборник	26
М. Міллер: Історично-археологічні музеї в Україні	4	Заклик Українського Вільного Козацтва	28
Проф. В. Шугасєвський: До питання про портрет гетьмана Івана Мазепи	8	З музейного архіву	29
Інж. Юрій Лісовий: Старинність української культури	9	Повідомлення Українського Національного Музею	30
І. Самойловський: Стародавні назви Дніпра	16	МУЗЕЙНІ ВІСТІ:	
Д-р Любомир Винар: Козацькі зв'язки з Австрією і Ватиканом в 1593 - 1595 роках	17	Пожертви для Українського Національного Музею	31
		У справі портрету гетьмана Івана Мазепи	32

IV КВАРТАЛ

1956

Ontario, California
U. S. A.

diasporiana.org.ua

НА СЛІДАХ

ON THE TRACES

Виходить при Українському Національному Музеї

Онтаріо, Каліфорнія.

IV КВАРТАЛЬНИК

РІК II.

Ч. 4 (8)

Редагус Колегія

Редакція застерігає собі право правити мову в надісланих матеріялах.
Кожна підписана автором стаття не завжди висловлює думку редакції.
Рукописів редакція не повертає.

Адреса Видавництва

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM and LIBRARY
312 East "H" Str., Ontario, California

Адміністрації і Редакції
і канцелярія У. Н. М. і В.

} 122 E. Maple St., Ontario, Cal.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ

має такі органи і представників:

ТРОСТИСТИ:

П. Каленик Лисюк, Онтаріо, Кал.
Проф. Р. Смаль-Стоцький, Милвокі, Віс.
П. Теодор Ногаш, Лос Анджелос, Кал.
Пані Катерина Лисюк, Онтаріо, Кал.
П. Петро Олексієнко

УПРАВА МУЗЕЮ:

П. Теодор Ногаш голова
Доц. В. Гаєвський заступник
П. Гліб Старовійт секретар
Инж. В. Сіак фін. секретар
П. Дмитро Кач касир
П. Каленик Лисюк екзек. директор

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Полк. Михайло Деркач
Инж. Леонід Романюк
П. Антон Бунка

НАУКОВА РАДА:

Проф. Р. Смаль-Стоцький НТШ і УВАН
Дир. Володимир Дорошенко НТШ і УВАН
Доцент В. Гаєвський НТШ
Проф. М. Міщенко НТШ і УВАН
П. Богдан Кравців НТШ

П. Богдан Левицький — заступник директора

REPRESENTATIVES

Argentina: Mr. N. Denysiuk — Buenos Aires
Australia: Dr. E. I. Pelensky — Sidney
Canada: Prof. J. Rudnitsky — Winnipeg, Man.
France: Mr. Petro Plewako — Paris
Germany: Eng. I. Sapiha, Hannover - Buchholz.
Paraguay: Eng. Anton Kuschynsky — Asuncion.
Switzerland: M. Eremijew — Geneva

CORRESPONDENTS

Australia: P. Lopata — Sidney
Argentina: Mr. Eugene Onatsky — Buenos Aires
Belgium: Dr. W. Popowych
Brazil: Mr. N. S. Dniprowyj — Sao Paulo
Canada: Eng. W. Martynek — Winnipeg, Man.
Mr. O. Hy-Holowko — Winnipeg, Man.
Germany: Prof. E. Kostetzky
Italy: Very Rev. Dr. Ivan Choma — Roma.
U. S. A.: Eng. Leo Bykowsky — Denver, Colorado
Mr. Stephan Dushenko — Buffalo, N. Y.
Mr. Roman Kosyk — Rochester, N. Y.
Mr. Peter Oleksienko — Chicago, Ill.
Cap. S. de Shramtchenko — Philadelphia, Pa.
Mrs. S. Hayevska, Irvington, N. Y.

Обкладинка журналу "На Слідах"
роботи мистця Якова Гніздовського.

Умови передплати:

На рік: 2.00 дол. Ціна одного числа 50 центів.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА

В Швеції коло Стокгольму, в королівському замку, побудованому в 1300 роках знаходиться Історичний Портретний Музей, в якому є портрет Гетьмана Івана Мазепи. Це є найбільша в світі портретна галерія, вона має 2,200 портретів визначних осіб всього світу. Розмір образу 74 на 88 сантиметрів, розкішні золоті рами. (Розшукав цей портрет і переслав нам фото з нього п. А. Демків з Швеції).

РОЗМОВА З ЧИТАЧАМИ

При основанні Українського Національного Музею і Бібліотеки в минулому році вирінула думка, щоб для вияснення цілей і завдань Музею — видавати журнал, який був би одним із об'єднуючих центрів усіх українських емігрантів

У висліді цих думок основники приступили зразу до плану видавання такого журналу. Очевидно — такий журнал мав би характер понадпартійний чи понадгруповий. Не значить це, що був би політично безхребетний.

Кожний читач може, повинен і має свої політичні переконання, але є такі ділянки громадського життя, в яких для всіх є місце

Такою ділянкою в житті нації — особливо поневоленої нації як українська — є музеї й бібліотеки.

Реалізуючи цей план, Музей видав уже вісім чисел, намагаючись схопити як найширше плія дії. Чи й оскільки це йому вдасться, залежить від фахової оцінки та голосу читачів. Ми свідомі цього, що журнал не стоїть ще вповні на висоті свого завдання, але змагає до цього. Ще замало фахових співробітників, але думаємо, що по відбутті спільної музейної конференції він таким стане та буде одним звеном, який лучитиме всіх українців, проживаючих поза границями Рідної Землі.

Коли ми вже при об'єднуючих думках, му-

симо звернути увагу наших шановних читачів, що про це мусимо думати й пам'ятати всі ми. Нам, співробітникам журналу, не вільно поступати сторонничи, але і не можуть такими бути вимоги читачів. Ми не можемо іти назустріч таким бажанням.

Міжтим ми дістаємо ось які листи. Пише нам одна з читачок: "Журнал добрий, коби Ви тільки менше писали про Петлюру, бо"....." Другий знову читач, оглянувши музей, написав: "Все гаразд — музей йде до розвитку, лиш дивує мене як могли Ви дати Петлюру в одній кімнаті з гетьманом Скоропадським — це ж не годиться!" В групі визвольних змагань українського народу, думаємо, є місце для сімох президентів нашої держави а то: М. Грушевського, Павла Скоропадського, Євгена Петрушевича, Симона Петлюри, о. Августина Болошина, Андрія Ливицького і Стефана Витвицького — без огляду на це — кому ці особи відповідають. Історія — з дальшої перспективи — осудить дії кожного з них при будові нашої державности.

Тому, Дорогі Читачі, будьте вирозумілі! Співділайте з нами при розвитку нашого Музею і Бібліотеки. В переписці з нами не вимагайте від нас сторонничости, бо Ви і ми мусимо мати одну ціль: своїми діями мусимо спричинитись до визволення України на Рідних Землях.

Від Українського Національного Музею

15 жовтня 1955 року відбулося офіційне відкриття Українського Національного Музею і ми з нагоди закінчення календарного року застановилися, яку громадську роботу ми за той час проробили, та і оскільки випрадали ми себе в наших намірах. Не лижое нам хвалитись і не зекаємо та похвалу, бо свою працю для потомности вважаємо своїм моральним обов'язком, якого ми добровільно піднялись. Нам видається, що ми проробили досить — як на наші засоби, — бо коло наших співробітників невелике.

І ми не можемо нарікати на осамітнення. Багато осіб відгукнулось на наші заклики. Це ті, які перші зрозуміли нашу безкорисну працю. Завдяки їх підпертю — ми не лише купили відповідну реальність на приміщення Музею, але й видали вже 8 чисел кварталника "На Слідах", і збільшили число експонатів і бібліотеки до того ступня, що заходить потреба подумати над будовою другого будинку, бо в першому позинає бути тісно.

В нашому плані є видати каталог експонатів і бібліотеки. Наш Музей відвідують щораз більше людей, не лише свої, але й гужі. Приходять школи зо своїми учителями, скавти зо своїми провідниками. Вони подивляють нашу працю в таких умовинах, а ми маємо вдоволення, що можемо їм пояснити што ми та які наші цілі.

Роздумуючи над тим усім, ми прийшли до висновку, що праця наша не мала б того успіху, наколи б не підперття ширших кол українського громадянства. Тому вважаємо своїм приемним обов'язком зложити подяку тим всім, які відкликались на наші зазиви, підтримують нас морально і матеріально, а ми зо своєї сторони обіцяємо дальше безкорисно працювати для успішного розвитку Українського Національного Музею та віримо, що коло заінтересованих нашою працею збільшиться, що українське громадянство буде надалі в живому контакті з нами і не відмовить нам своєї допомоги в погатому нами ділі.

УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ І БІБЛІОТЕКИ

ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗЕЇВ

(МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДИСКУСІЇ)

Централізація музеїв — справа не нова. На цю тему велися розмови на Рідних Землях — в Галичині, в періоді масового творення місцевих музеїв у Самборі, Перемишлі, Сяноці, Коломиї і т. д.

Ці розмови до нічого не довели.

Богу дякувати, що до централізації не дійшло, а дали змогу місцевим музеям проявити ініціативу. Ці нечисленні “вроджені” музейники, люди доброї волі, зуміли, під чужою владою, зібрати й схоронити народне добро.

Про централізацію музеїв можна було б говорити у власній упорядкованій державі й при асигнуванні поважних фондів на утримання музеїв та персоналу.

Знаємо з недалекої нашої минувшини, що справа одного музею в Києві стояла зовсім слабо.

В найбагатшій державі світа ЗДА також централізації музеїв нема.

На еміграції в різних країнах творяться місцеві музеї. Є їх кілька і в ЗДА.

Уважаю це явищем дуже позитивним. Його треба лише вітати, а не утруднювати й без того тяжку працю людей, які безінтересовно віддаються музейництву, поза своєю фізичною працею.

На терені ЗДА є музейні осередки громадські, де зібране майно є власністю української спільноти, і такі музеї зовсім природно можна назвати НАЦІОНАЛЬНИМИ музеями.

Всі, що взялися за працю в музеях, відчують її національне значення і діють саме в напрямку цієї інтенції.

Роблять це не для прославлення свого імени, або установи, а як культурне національне добро, яке, на жаль, не всі цінують і не всі бережуть.

Музеї власне й постають, щоб навчити зберігати національні скарби.

Не вільно також легковажити та ставити якібудь вимоги до людей, які по своїй природі є збирачами книжок та ще й з певною спеціалізацією як: Шевченкіяда, Франкіяда, мап України, історичних образів, відзнак, образів і т. д.

Ці приватники витрачають свої тяжко запрацьовані гроші, часом на дуже вартісні

збірки, люблять їх, милуються ними як найціннішими скарбами.

Найбагатший музей, у наших умовах, не в силі був би придбати все, що мають ці тихі збирачі української культури.

Всі ці любителі мистецтва своїх збірок не заберуть у могилу. Одні перед смертю передадуть до музею, з яким співпрацювали, другі полишать гідному наслідникові своєї родини, який далі буде продовжувати працю батьків, а врешті це майно дістанеться до музею.

До цих приватних музейників можна мати лише три вимоги: перша й найголовніша це так поступити, щоб їх скарби не дісталися до чужих рук; друге — вони повинні оголосити в пресі про свої скарби. І останнє — уможливити, у випадку потреби, людям науки користати їх збірками.

Громадські музеї в ЗДА не постали з ініціативи уряду чи керівної громадської установи.

Одні музеї є ділом рук щедрих жертводавців, як п. К. Лисюк в Онтаріо, д-р Сіменович у Шікаго. Інші створилися руками ентузіастів — певної групи людей та українською спільнотою, що вклали більшу або меншу жертвенність грошми чи своєю працею.

Всі ці музеї є власністю УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ.

Вони не потребують формальної централізації та підлягати одному прововоді, який не знаючи місцевих умовин та підходу до спеціалізації музеїв приніс би лише утруднення, спинив ініціативу, а може, через незвичайну вимагаючу поставу вніс би знеохочення до праці а тим спричинився б до упадку розвитку музеїв.

Зовсім невдало було б робити музейну централізацію на порожньому місці. Також немає ніякої потреби централізувати вже існуючі музеї при наукових осередках УВАН чи НТШ.

Кожна наукова інституція може створити свої відділи-збірники в різних містах нашого поселення, утримувати ті відділи та бути їх централею, в межах своєї системи, робити виміни, доповнення і т. д.

Я є за централізацією музеїв шляхом добровільної згоди у формі координації праці, для обміни думок, для шляхетного змагання та усталення метод збирання, поділу обов'язкових примірників і т. д.

Таке добровільне об'єднання легко доконтати під час музейних з'їздів, які повинні відбуватися по черзі, в кожному місті, де є громадський музей, рівночасно притягаючи до співпраці тих приватних музейників, які є на терені діяльності місця з'їзду.

Примушувати когось визнавати яку-будь установу за централю не є доцільне, а скорше шкідливе.

На чолі такого **ТОВАРИСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ МУЗЕІВ** у проводі повинні стояти люди, які розуміють музейну справу і люди такту, що зуміли б створити відповідну атмосферу для праці.

Кожний музей повинен мати повну ініціативу, щоб були умови до творчого процесу й вільний розвиток самих установ.

Матеріальну базу — найбільш пекуче питання — треба кожному музеєві розв'язувати на свій лад.

Ні НТШ, ні УВАН, а навіть УКК такої бази дати не зможуть.

Чи могла б хоч одна з цих установ довершити таких успіхів в короткому часі, як осягнув п. К. Лисюк в Онтаріо, або хоч би те,

на що спромігся Музей у Шікаго чи Музей в Клівленді?

Поставити зверхника над цілою ділянкою музеїв було б **НЕБЕЗПЕЧНИМ**.

Я дуже радю, що на терені ЗДА є музеї і дуже тішуся як ще десь постане громадський музей.

Хай усі живуть і розвиваються для загальної української справи. Треба лише вважати, щоб зібране громадське добро було належно й фахово схоронено й не пропало.

Уважаю дуже доцільним, щоб наші музеї вибирали собі певний напрямок музейної праці. Під цим я розумію, що один музей збирає пам'ятки минушини й стає історичним музеєм. Другий зайнявся б збіркою етнографічного матеріалу. Інші творили б збірки, які б торкалися нашої скитальщини, об'єднували б скульптурне й образотворче мистецтво. При церквах були б музеї, які охоплювали б усе, що пов'язане з Церквою. Нарешті побажані також музеї-архіви в кожному більшому скупченні українців, щоб вони опрацьовували матеріали, які пов'язані з життям та творчістю української спільноти в межах своєї округи.

М. МІЛЛЕР

Історично-археологічні музеї в Україні

Найдавніші історико-археологічні музеї в межах цореволуційної російської імперії виникли саме в Україні. В 1811 р. в Феодосії, в 1826 р. в Керчі та в 1839 р. в Одесі. Це було обумовлено як багатими скитськими могилами в Україні, що їх почали розкопувати вже при кінці 18 ст., так і залишками Надчорноморських грецьких колоній, що давали багатющий археологічний матеріал (Тіра, Ольбія, Херсонес, Пантікапей, Танаїс та інші) з античною та візантійською культурами, а також і величезна кількість окремих знахідок окремих речей цих культур по всій Надчорноморській смузі. Це знахідки та пам'ятки звернули на себе увагу всього наукового світу вже від кінця 18 ст. Правда, в Петербургу ще раніше було засновано Кунсткамеру, а тоді й Ермітаж, але це були царські музеї з європейськими речами, що не відбивали історії краю. Взагалі ж виникненню та розвиткові музеїв у всій Україні, ранішому ніж у Росії, сприяла та обумовила виключна велика кількість археологічних пам'яток усяких культур та часів порівнюючи з Росією.

Археологічні розкопки та знахідки в Україні давали досить часто речі не тільки високої

наукової вартости, а також і такої матеріальної цінности, що її не можна й обчислити, бо це були унікати. Деякі з них набули світової слави. Це були здебільшого мистецькі золотарські вироби зо срібла, золота, з дорогоцінними каміннями, культур — скитської, готської та візантійської. Всі ці речі не залишали в Україні а обов'язково вивозили до Петербургу, де, в Ермітажі, вони наповнили собою знамениту "Золоту Залю".

Природним шляхом усі музеї виникали первісно яко археолого-історичні. Інші музеї — мистецькі — почали виникати з половини 19 ст., а тоді й геологічні, етнографічні, ботанічні й т. п. Проте здебільшого провінційні музеї мали характер мішаний, на історико-археологічній базі. Після захоплення України московськими большевиками, музеї перетворено на знаряддя пропаганди, у зв'язку з чим зрізничковання музеїв значно поширилось. Виникли музеї антирелігійні, музеї революції й царської каторги, охорони праці та інші, а також меморіяльні, з яких музеї Леніна були обов'язково в кожному більшому місті.

По всіх музеях України до 1930 р. залишалися завідуючими або науковими робітни-

ками старі музейні діячі, ентузіясти музейної справи. Самі ж музеї залишалися в тій формі організації, в якій вони склалися до революції. Роки 1930-34 були часами революції й для музеїв. Совлада переводила колективізацію на селі, отже треба було знищити й залишки буржуазної ідеології, співзвучної куркульству і по містах. Особливо тяжких ударів зазнала Україна тоді, поминаючи загальні завдання компартії, коли переводилася в найбільш нищівній формі "боротьба з буржуазним націоналізмом". Це тяглося безперервно від "Діла СВУ" у 1930 р. аж до розстрілу 25 українських поетів та письменників у 1934 р. Найбільшого удару зазнали історико-археологічні музеї в Україні. Всі, без виключення, завідувач музеями були зняті з посад і заслані або розстріляні. Так у Києві — було заарештовано й заслано завідуючого кабінетом антропології Української Академії Наук проф. М. Рудинського, археолога проф. П. Клименка, відомих археологів та етнографів — В. Гринченка, Ф. Козубовського, С. Магуру, П. Коршака, В. Білого, М. Маламуша, М. Ткача, А. Носова, Н. Захаревича-Захаревського, І. Лепікаша та інших. Передтим покінчив самогубством відомий український археолог і музейний співробітник Д. Щербаківський. По інших містах України, напр. в Харкові було заслано директора Слобідської України К. Чірвака, директора музею в Бердичеві — Ф. Молчановського, директора музею в Волчанському — В. Бабенка, в Одесі — проф. Болтенка, Г. Штейнванда, С. Барана-Бутовича, а директор Никопольського музею — Т. Киранів покінчив самогубством. Директор Запорізького музею М. Філянський та археолог Г. Мартенс були розстріляні. Заступник директора П. Смоліч утік кудись на Сибір і дальша його доля невідома й досі. З Дніпропетровського (Катеринославського) музею його організатора та директора, впродовж 32 літ, академіка проф. Д. Яворницького в образливий формі було знято з посади, всіх інших співробітників, коло 20, заарештовано. З них — Садовий умер у НКВД, Греків був розстріляний, а Т. Тесля засланий. Доля інших невідома, але до дому, крім А. Добровольського, не повернувся ніхто. Це ж саме відбулося й по всіх інших історико-археологічних музеях України, бо вони майже всі мали етнографічні відділи, і все це разом надавало їм найбільш національний характер.

Одночасно з "революцією" музейного персоналу в Україні, в наслідок чого загинули всі українські ентузіясти музейної справи, було переведено "революцію" й в самих музеях. Завданням цієї революції була перерізка всіх музеїв у знаряддя совєтської пропаганди. Му-

зеї було цілком перебудовано. До 1930 р. матеріяли в музеях розташовувалися засадничо в історичному порядку, по окремих культурах, окремих темах і комплексах. Майже всі ці матеріяли, часто виключної наукової та історичної цінності, було з музеїв викинено, і, в більшій своїй частині, вони загинули. Цій загибелі найбільш співдіяло те, що між старими співробітниками та новими виникла перерва, нові ж завідувачі безперервно змінювалися. Не було ніякої відповідальности. Музеї довгий час залишалися "на консервації", себто зачиненими. Потім почали призначати директорами робітників із заводів, мало письменних членів компартії, що нічого спільного з музейною справою не мали, музеями не цікавились і до свого призначення ставилися як до тимчасового пониження, що його треба було відбутися, щоб робити дальшу кар'єру. У допомогу цим завідуючим призначали молодих, теж партійців, що мали бодай якусь освіту, здебільш семирічку. Їх іменували заступниками завідуючого по науковій частині. Ніякого зв'язку між старими співробітниками й новими, що їх заступили, не було, як не було взагалі ніякої відповідальности за музейні матеріяли в нових господарів. Вони мали лише партійне завдання й партійну відповідальність. У цих переходових та безвідповідальних часах із музеїв було розкрадено велику кількість речей, особливо таких, що мали якусь реальну вартість. В тих часах не рідко в деяких містах музейні речі — книжки, картини тощо, можна було зустрінути в продажу на базарі. Це був перший напад на музеї та загибель археологічних і національних пам'яток із музеїв України.

Нові завідувачі музеями отримали лише одне, найважливіше завдання від партії — цілком перебудувати музеї: зліквідувати цілком їх давній "буржуазно-формалістичний" та націоналістичний устрій і зробити з них культурно-освітні установи, які мусіли пропагувати марксієвську ідеологію й світогляд. Експозиція музеїв мусіла бути такою, щоб ілюструвати глядачеві, всіма засобами експозиції та пояснень, матеріялістичний світогляд, еволюційно-революційний розвиток світу та людського суспільства, що веде його до найвищої, комуністичної форми розвитку. Експозиція, пояснюючі тексти, як і пояснення екскурсоводів, мусіли показати та переконати глядача в тому, що весь світ розвивався в безперервному русі, разом із тим змінювалося та розвивалося й людське суспільство, йдучи від нижчих форм до вищих, шляхом еволюційного розвитку (накопичення кількості), що переривався революційними скачками (перехід кількості в якість). Розвиток відбувається за

законами історичного матеріалізму і людське суспільство, в тому розвитку, переходить такі основні соціально-економічні формації: 1. Первісно-комуністичну (докласове суспільство), 2. Рабовласницьку формацію (перша клясова), 3. Февдальну, 4. Капіталістичну (остання клясова) і 5. Комуністичну (безкласове суспільство). Остання формація уявляє собою найвищу форму розвитку людського суспільства й уже ніяким дальшим змінам не підлягає. В кожній формації (класовій) існують дві основні класи антагоністичні в своїх інтересах, що знаходяться між собою у безнастанній боротьбі. Ця класова боротьба й уявляє собою основну внутрішню силу, той двигун, що рухає суспільство вперед у його розвитку.

Для показу розвитку суспільства, в музеях, яко вступ, демонстрували ще такі теми: походження світу, походження та розвиток життя на землі, походження людини. Всі ці теми повинні були бути пов'язаними між собою, тому експозиційні матеріали були виставлені послідовно за цим пляном із тим, щоб глядач, оглянувши весь музей одержав логічне та закінчене враження.

Ці нові совєтські історичні музеї вже не мали нічого спільного з попередніми. Оскільки старі музеї були об'єктивними збірками оригінальних речей, остільки ж нові, совєтські було перероблено на популярно-пропагандивні установи.

Звичайно, такого роду засаднича перебудова музеїв викликала радикальну реорганізацію, яка надзвичайно шкідливо відбилася на

Д-р Д. Галиччін і адвокат М. Пізнак оглядають експонати в Українському Національному Музеї. Зліва на-право: директор музею К. Лисюк, адвокат М. Пізнак, д-р Д. Галиччін і п. П. Олексієнко завідувачий фотографічним відділом Музею.

справжніх наукових історико-археологічних речах. І це був другий, ще гірший удар по музеях України.

Більше як 9/10 справжніх музейних матеріалів довелося усунути, щоб звільнити поземі та сторчові площі для нової експозиції. З оригінальних матеріалів була залишена хіба та найменша частинка, що могла б увійти до совєтської історичної схеми jako ілюстрація. Все ж останнє було викинене. Більшість музеїв в Україні містилися в старих, не спеціально-музейних будинках. Тому вони не мали приміщень для музейних фондів, або ж такі приміщення були занадто малі. В наслідок того всі усунені речі зносили до пивниць, або на горища, або в приміщення для центрального опікування, в шопи на дворі, а речі монументальні з каменю, дерева та ін., виносили просто на двір. В пивницях вітрини ставили одну на другу, впритул, а речі в них складали на купу, причому "паспорти" речей здебільшого губились.

Цей процес усунення з музеїв оригінальних речей, серед яких було багато не декоративних, але цінних у науковому відношенні (напр. давня кераміка), зчинив найбільшу шкоду для музеїв. Під час перенесення речей та звальювання їх купами в непристосованих приміщеннях, ніякого підрахунку того, як і відповідальності, не було. Величезна сила речей — щезла, частинно була зіпсована, кераміка побита, а найбільш розкрадена.

Всі церковні речі з золота, срібла та шиті камінням передавали до фін-відділу. Всі інші церковні пам'ятки передавали до антирелігійних музеїв. Багато дечого просто нищили. Так нищили всі зображення давніх українських церков. В деяких музеях в музейних фондах вибирали навіть всі негативи з зображенням українських церков, іконостасів, хрестів, тощо і ті негативи розбивали.

Особливої втрати зазнали саме музеї України. Тут, крім основного завдання перебудови музеїв, переводили ще й боротьбу з "буржуазним націоналізмом". Нищили все, що мало характер українських національних пам'яток, або носило назву "український". Портрети історичних українських діячів, в тому пензля Л. Боровиковського, заносили до пивниць, де вони гинули від вогкості. Нищили зброю та ікони, часто з написами, давні українські та запорізькі убрання та всякі причадали, книжки українського стародруку, вишивки, і т. д. В Дніпропетровському музеї напр. було цілком зліквідовано один із найбільших і найцінніших відділів — запорізький.

Отже в нових музеях, побудованих за новою, советською схемою, місця для української історії та культури — не залишилося.

Перша частина праці по реорганізації музеїв — нищення та ліквідації оригінальних речей у музеях, — була переведена легко і, порівнююче, швидко. Натомість формування нових музеїв відбувалося повільно й болуче. Експозиція в нових музеях визначалася не наявним справжнім матеріалом, а теоретичними схемами, які треба було показати й довести експонатами, що їх у музеях звичайно, не було. Отже в Москві та Ленінграді було відчинено великі МАНАПО (Майстерні наочних приладів), які почали випускати готовими комплектами антирелігійні музеї (муляжі з гіпсу), картини про створення світу та розвитку життя на землі, гіпсові муляжі черепів мавп, первісних людей, первісні кам'яні знаряддя, і т. д. В багатьох музеях, для показу класової боротьби, замовляли такі картини як "повстання Спартака", "повстання С. Разіна", К. Булавіна, Е. Пугачева, барикади в Москві в 1905 р., захоплення Зимового Палацу в 1917 р., і т. д. Звичайно це все не мало відношення до історії України. І взагалі, нові музеї, за своєю тематикою й експозицією, набули характеру більш інтернаціонального або російського.

Найбільшу трудність уявляла організація останньої теми, якою мусіли закінчуватись всі советські історичні музеї — соціалістичного будівництва. Увесь музей мусів показати поступовий розвиток людського суспільства, зокрема ССРСР, а наприкінці — великі досягнення советської влади в перебудові самої природи на користь трудящих.

Ця тема була найбільш політично гострою й відповідальною, особливо в зв'язку з частими змінами "генеральної лінії партії". Щоб уникнути ризика й відповідальності за політичні ухили, завідувачі музеями виробили особливу практику. Остання кімната в музеї завжди була зачинена для сторонніх і на дверях висіла таблиця з написом: "Відділ соцбудівництва. В роботі". В середині все було розкидано — картон, дикта, макети, мапи, картини, щоб зробити враження гарячої праці. У такому вигляді ці відділи знаходилися в більшості музеїв аж до самої другої світової війни.

Нові советські музеї мусіли бути "самоговорящими". Тому в музеях у величезній кількості використовували ілюстративні та текстові матеріали: картини й репродукції в фарбах, портрети, світлини, кресленники, діаграми, малюнки, схеми, і т. д., а також силу написів:

загальні для відділів та для окремих тем і тексти. Тексти використовувались із висловлювань т. зв. "клясиків марксизму". Тексти часто бували занадто довгі, заплутані, писані тяжкою мовою й мало зрозумілі для читача. Але звичайно, з відвідувачів їх ніхто не читав. Написи, підписи та тексти розміщалися по музеї в такому порядку, і послідовности, щоб вони давали суцільне й пов'язане між собою уявлення про розвиток світу та людського суспільства. В цих нових, советських музеях, справжні музейні речі посідали нікчемне становище, вони розчинялися в масі муляжів, макетів, ілюстрацій та написів. Тому й музеї ці серед широкого загалу набули назви "паперових".

Відвідування музеїв у советській системі "політосвіти", переводилися шляхом екскурсій, пояснення яким давали в менших музеях музейні службовці, а в більших — спеціальні екскурсороводи з політосвіти. Відвідування музеїв для екскурсій було "добровільно-примусовим". Приводили школи, профспілки, військові частини, "домохазяйки", і т. д. Одинокі відвідувачі зустрічалися рідко. Музеї з наукових установ та сховищ історичних пам'яток, остаточно перетворилися на органи пропаганди.

Третього й остаточного удару українські музеї зазнали під час останньої війни. Під час поспішної втечі большевиків із міст, завідувачі та службовці хапали з музеїв що тільки можна, найбільш речі, що мали якусь матеріальну цінність, "щоб не досталося ворогам". При тому звичайно, багато було впрост розкрадено. Майже в усіх випадках, між втечею большевиків і вступом німців, тривала якась перерва кілька днів, впродовж яких по містах не було ніякої влади. Музеї, звичайно, залишалися покинутими на призволяще. Люди з вулиці вдиралися до музеїв і розтягали останнє, все що можна було якось використати, або те що подобалось. Залишалися здебільшого хіба зовсім непоказові археологічні матеріали — стародавні горшки, череп'я та вироби з каменю. Деякі музеї було розбито вщент повітряним бомбардуванням. Так було зруйновано прекрасний музей української старовини в Чернігові. Згодом у купах сміття, що залишилися від цього музею, переводили знову "археологічні розкопи" і одкопували деякі речі. Також був розбитий бомбою й частинно знищений на еміграції український музей у Празі.

Після захоплення міст німці негайно вживали заходів для охорони музеїв. Вони призначали завідувачів, переважно з українців, і залишки музеїв якось доводилося до ладу. Під час відступу німці з багатьох музеїв України

вивезли значну кількість археологічних матеріалів, особливо готських пам'яток із полів поховань. Всі ці матеріали було зосереджено німцями в Гехштедтському замку на Райні. По закінченні війни ці матеріали було передано спеціальній совєтській комісії й повернено назад, по місцях, про що сповіщалося й в совєтських часописах.

В наслідок цього найкоротшого огляду долі українських історико-археологічних музеїв після революції, можна зробити лише самі песимістичні висновки: українську старовину, пам'ятки народнього мистецтва, українські національні пам'ятки, що збирали в усій Україні довгі часи ентузіясти археологи, етнографи та українські меценати, за останні 39 років після революції, — знищено та розграбовано. Це становить велику втрату для української культури й історії.

В таких умовах українські музеї на емігра-

ції, хоч вони охоплюють здебільшого після-революційні часи й відзеркаляють найбільш історію української еміграції, — набувають особливої ваги та значення. Тому розбудова та підтримка цих музеїв уявляє собою один із найбільших громадських обов'язків українського суспільства.

Всі більші й кращі музеї в Україні створили в свій час в основному меценати та ентузіясти, що зайшли до пантеону національних діячів в галузі культури: в Керчі — І. Стемповський, в Дніпропетровському — Д. Яворницький, в Чернігові — В. Тарновський, в Києві — Б. Ханенко, і т. д. Тут, на еміграції, до цього пантеону мусимо причислити ще й п. К. Лисюка, з його музеєм та діяльністю. Конче потрібно всіма силами та засобами підтримувати самовіддану працю таких українських меценатів та діячів, що творять велику національну справу тут, на еміграції.

Проф. В. ШУГАЄВСЬКИЙ

До питання про портрет гетьмана Івана Мазепи

В додаток до матеріалів про портрет гетьмана Мазепи, вміщених у ч. 3- (7) журналу "На Слідах", вважаю потрібним відзначити, що існує ще принаймні один портрет гетьмана, незгаданий у вище зазначених матеріалах і взагалі мало відомий. Це портрет, вилитий на великому дзвоні Домницького чоловічого монастиря, що був у 25-30 кмтр. на схід від м. Чернігова в бчвшому Чернігівському повіті.

Портрет гетьмана Мазепи вміщено на дзвоні тому, що дзвін був замовлений гетьманом на його кошти для Домницького монастиря. Отже це портрет жертводавця. Про це свідчить пишномовний напис, вилитий на дзвоні, із зазначенням, між іншим, імени майстра, що робив дзвін, а також дати і місця виготовлення дзвона.

Мазепа представлений тут на весь ріст у повному гетьманському одязі з булавою в одній руці. Чи тримав він щось у другій руці — тепер не пам'ятаю. Характерною ознакою Мазепиною обличчя на цьому портреті є виразно зроблена борода. Беручи на увагу, що ношення бороди в той час було далеко не звичайним явищем і становило радше виняток, а гетьман зображений тут із бородою, то треба думати, що автор портрета намагався подати

не ідеальний абстрактний портрет, а відбити в ньому справжні риси славнозвісного гетьмана.

Я бачив цей дзвін із портретом десь на початку 20-х років б. ст. ще коли він висів на дзвінниці Домницького монастиря. Під час конфіскації церковних дзвонів по всьому СРСР був забраний із монастиря й цей дзвін. Але Чернігівському Державному Музеєві пощастило довести, що дзвін має історичне значення і добитись передачі його до Музею. Тут я бачив його вдруге.

Співробітник Музею, науковий працівник Борис Пилипенко, відвідав якомсь Домницький монастир і зробив із портрета дуже вдалий паперовий естампаж, збираючись опублікувати цей невідомий досі в науці портрет гетьмана в одному з видань Української Академії Наук. Не пам'ятаю, чи вдалося зробити таку публікацію і не знаю чи зберігся естампаж.

Під час повітряного бомбардування гітлерівцями Чернігова в 1941 році Чернігівський Державний Музей згорів. Пізніше були відомості, що деякі музейні речі, зокрема важкі металеві, все ж таки заціліли. Дуже імовірно, що зацілів і домницький дзвін. Це треба взяти на увагу всім, хто досліджує питання про портрет гетьмана.

СТАРИННІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

В книжці "Russia" by W. R. MORFILL, Лондон 1904, маємо цікаве свідчення чужинця про те, як московський уряд нищив старовинні пам'ятники нашої землі. Наводимо зо сторони 16 :

"Щоб дати змогу читачам уявити собі, які надзвичайні археологічні знахідки відкрито в Південній Русі, дозволимо собі навести опис із "Антропологікаль анд Етнологікаль Місцеллани бай К. К. Герц" про відкриття Куль-Обської могили :

На приказ російського уряду треба було привезти 3 або 4 сотні сажнів каменя для будови бараків у Керчі. В тому часі готове оброблене каміння звичайно видобували з передісторичних могил. Видко ніхто не застановлявся над тим, що, добуваючи в цей спосіб матеріял на будову, нищено безповоротно історичні пам'ятники.

Дня 19 вересня ст. ст., добуваючи каміння, робітники відкрили гріб, якого вхід був дуже старанно замуrowаний. Вибивши над дверима діру — робітники ввійшли до середини гробівниці. Вони побачили там підвищення з балдахімом, під яким стояли саркофаги короля й королевої в повних регаліях.

Королівська корона мала два вінці. На ший в нього був грубий золотий комір, на руках багато перстенів, побіч зброя, меч із золотою ручкою, золотий скептр, золотий кований щит і такий же сагайдак. Подібну корону з прекрасними спряжками мала королева. На ший в неї був золотий ланцюг із п'ятьма золотими медальйонами. Обое були убрані в багаті ризи, прикрашені золотими плитами.

Віля саркофату стояло багато золотої й срібної посуду, між тим добре відома скитська ваза. Був у гробі теж музичний інструмент і 5 статуеток богів. В цьому самому гробі знайдено також кості слуги й коня."

Нищівний підхід російського уряду до передісторичних пам'яток України треба вважати не як вияв некультурности й інтелектуальної темноти, але як свідомий плян ограбити нашу землю з її матеріяльних історичних свідків.

Всі археологічні розкопки є безповоротним нищенням даного пам'ятника навіть без уваги на те, з яким умінням і дбайливістю це завдання виконується. Це тому, що заховані в землі предмети впродовж довгих тисячоліть улягли різним перемінам. Органічні речовини погнили, металеві переїла ржа, в розмірно

доброму стані заховалися лише камінні чи золоті речі, яких не роз'їдають хемікалії землі. Ще 50 років тому при розкопуванні руїн і могил не виказували навіть досвідчені археологи палежної уваги. Копали робітники тяжкими джаганями, чи рискалями й визбирували лише ці знахідки, які не далися переочити з уваги на свій великий об'єм.

В останніх роках підійшли до розкопок уважніше і показалося, що при модерних методах розкопування можна довідатися зі землі багато більше, ніж це було колись. Хоч у передісторичних могилах все чисто погнило й позірно пропало, але нинішній фахівець археолог вспіє багато в них побачити. Кістяк зігнів, це правда, одначе він задержує свою форму, чи радше земля задержує його форму так довго, доки її не рушити. Коли діткнутися цієї відбитки необережно, то все розсиплється. Якщо небіщик був одягнений у тканини, то на землі можна віднайти їх відбитку, часто так докладну, що дається почислити нитки й волокно. З самих кістяків чи інших органічних предметів немає звичайно й сліду, з них не остався й атом, лише чудом заховалася точна відбитка. При дбайливому й вмілову підході ці відбитки дається фотографувати, а часом навіть із них зробити відлив у воску чи в іншому плястичному матеріялі.

В Україні є тисячі передісторичних могил. Їх у першу чергу розграбили різні наїздники, які пересувалися через нашу землю, шукаючи в них за золотом. Майже немає могили, якої не досліджували б грабіжники. Всім було відомо, що в цих могилах лежали первісні володарі нашої землі, а про багатства нашої землі в давнину ходили різні легенди. Греки й інші орієнтальні народи поширювали в світі казки про те, що мешканці нашої землі — скити — мають багато золота. При зустрічі зо скитами чужинецьких купців разила наявність золотих предметів. Про ці багатства засвідчують знахідки в розграблених вже могилах. Грабіжники не все успіли захопити, були випадки, що в розритій могилі все ще знайдено до двох тисяч золотих предметів.

Найбільшим дивом нашої землі є саме тисячі могил первісних королів. З цього проречистого факту не все витягають учені послідовні висновки, а саме, що наша земля від глибокої старини була зорганізована в етнічно-державну форму. Воно ясне, що де є королі, там мусіли бути піддані й держава. В королів-

ських могилах кам'яної доби зброя, горшки, фігуринки богів і ін. засвідчують про існування зорганізованого суспільства, яке мало високу матеріальну й духову культуру. Коли ми не знаємо подробиць про ці давні часи, то це в головному тому, що передісторичні пам'ятники нищено свідомо чи в наслідок примітивізму наукових методів археологів останніх 100 років. З розкопаних могих ми дізнаємося лише про золоті чи кам'яні речі, не знаємо нічого про тканини, з яких роблені убрання, як їх прядли, ткали, красили й інше. В могилах королів була звичайно їх повна обстановка, все те, чим вони послуговувалися за життя. В могилах з останнього тисячоліття до Христа мусли безперечно бути і якісь написи, але як згадують арабські й інші джерела, у нас писали в давнині на дереві і це все погнило й розсипалося.

Мешканців нашої землі називали греки скитами, однак є теж дані на те, що їм була відома і назва Русь ще в часах перед Христом. Ми засновуємо це на тому, що Геродот називає край обабіч Дніпра на сорок днів ходу від гирла до півночі і по десять днів від берегів на Схід і на Захід Геррус, себто ГЕ земля і РУС. Подвоєне "Р" у назві за грецьким граматичним законом доказує, що це слово зложене і що друге слово починається на "Р". У греків можна було писати зложені слова і без подвоєння, але такий закон був.

Ріку Дніпро називали греки Бористенес. Англійські етимологи пояснюють, що це слово означає "пливе між стінами борів", отже виразно вказують на існування слов'янської мови в Україні в тисячолітті перед Хр. Є і інше пояснення до старої назви Дніпра. Останньо вийшла книжка "Світлон і Земба" Т. Якимчука про українську мітологію. Ця книжка, як це стверджує автор, є тільки позбираними оповіданнями, що їх він чув "від баби Романки" у Болинському селі і по інших частинах України десь 70 років тому. Автор цих позбираних оповідань задержав стиль і мову своїх оповідань і через це з книжки можна запізнатися з рядом діалектичних слів, яких ще, здається, не позбирали в наші словарі. Якимчук наводить назву Богрістеня для містичної персоніфікації Дніпра, а це вказувало б, що був у нас БогРістні і що назва наша. Назва Дніпро є, здається, контракцією з "Дона-по-рус", себто "Ріка руської землі".

Геродот називає Волгу "ОА-РУС". ОА це аріо-слов'янське слово на воду, ріку, отже назва означає прямо "Руська ріка". На грецьких мапах з V ст. вона так і називається Рос. Слово Волга виводять англійські етимологи від слов'янського велика, але це може бу-

ти й від волога (багата на воду). На пізніших картах цю ріку називають "РА". Дехто думає, що назва походить з мордвинської мови, бо в мордвинів РА означає воду і ріку, а мордвини це невеличке монголофінське плем'я, яке десь там біля Волги жило. На нашу думку, давню назву Рос (чи Рус) перекурили греки на РА прямо тому, що є у греків слово Рео (Рао), давній корінь РА (Й), який означає плисти, а Реа (Ра) означає ріка. Подібних перекурчень з оригінальних назв усіх народів греки зробили багато.

На нашу думку Геррус і Оарус це назви, які мають у собі нашу стару національну назву. Греки називали Росос-То Генос Тракс, якесь слов'янське плем'я на Балканах, скитських наємників, які служили в атенській поліції називали греки Росезіс.

В єгипетських гієрогліфах знайдено велике число записок про народ і державу рутенів. Границі цього народу починалися на схід від Єгипту, включаючи в себе нин. Палестину, Малу Азію, Мезопотамію й тягнулися в невідомому напрямку на схід і на північ. Єгиптологи дійшли до висновку, що краєм походження тих рутенів були землі десь над Чорним і Каспійським морем — на це вказували б теж строї рутенів, довгі плащі, високі чоботи, рукавиці і їх північний вигляд — високого росту, ясноволосі, з синіми очима.

Знайдені єгипетські гієрогліфи відносяться до безпосередніх пограничних відносин між Єгиптом і рутенами, і з того на перший погляд можна б зробити хибні висновки, що назва рутени згл. русі відносилася виключно до передне-азійських країв. Мабуть, тому теж у більшості історичних підручників заступлено оригінальну назву рутени пізнішим новотвором асирійці і в той спосіб це назва уникнула точнішого розглядання вченими. З узгляднення й узгіднення різних документів виходить, що ці рутени це скити. Пр. про бої єгиптян із рутенами пишуть у гієрогліфах — у римських джерелах, про ці самі бої пишуть "між єгиптянами й скитами" ін. До того обильний археологічний матеріал, що його розкрили в переднеазійських краях, вказує на те, що був, обережно кажучи, дуже тісний зв'язок в тисячоліттях перед Хр. між нашою землею й землями Єгипту, Палестини, Мезопотамії й Малої Азії. Археологічний матеріал підтверджує, що один нарід жив на всіх цих теренах у певнім періоді, а порівнювання мов доказує, що на землях довкола Чорного й Середземного морів була теж одна мова. Ці всі краї були в давнині поділені на ряд держав. Назви держав у давнині, подібно як і нині, не все покривалися з їх етнічним складом. Тому перечитуючи старинні

документи ми бачимо своєрідний хаос назв і політичне розділення.

Субстратною масою Єгипту, передньої Азії і південної Європи були рутени, що очевидно не виключає, що тут і там між рутенами проживали і чужі їм по крові племена.

Десь коло 1,300 року до Хр. насунули на Палестину семітські племена. В таблицях Ель Амарна їх називають Габірі (євреї?). Це були дикуни, яких тотемом була свиня, вони не знали рільництва, ні стійких осель, були надзвичайно жорстокі. Вони стрінулися в Палестині зо слов'янським народом рутени, яких частинно вирізали, частинно засимілювали. Жидам ніколи не вдалося підбити Палестини цілковито, поодинокі міста заховали свою незалежність аж до часів коли пропали як державний нарід і жиди, а схід перейшов під панування асирійців, персів, скитських партів і інших.

Ці первісні орієнтальні рутени згл. руси були прямим відгалуженням нашого народу. Як сказано вище, про них є дуже багато записок у гієрогліфах, а їх існування піддержує й біблія, яка насичена назвами рос, резен (русин) і п. В біблійній генеалогії народів згадується про Руса (Роса), з якого розвинувся народ. (Генезіс 46:21 і Нум. 26:38).

Біблія є одним із найбільш відомих пам'ятників старовини. Якщо йде про Старий Завіт, то більшу частину його книг написав Езра десь в половині V ст. до Хр., але події, що їх він посписував, сягають давнішого часу. Біблійна генеалогія народів є позбираними річевими даними про існуючі тоді народи, лише ці дані оформлені священиками в теологічну й доступну для тодішнього розуміння форму. Для нас важний тут факт, що біблія вказує на існування народу рос, що були міста Русин (Резен), а теж у Єзикиїла XXXVIII-XXXIX вказується на те, що скитів треба вважати за русів. Король скитів Гог мав титули короля Русі, Мешеху й Тубалі.

В семітських мовах є іменник раш (рош), якого вживають у значенні голова, хоч пр. у біблійі це слово має в різних місцях різне значення. Вживають його для влади, начальства, зорганізованости, війська і ін. Семіти мають свої власні слова на голову, як код-код, амер, отже це вказувало б, що слово рош є мовним запозиченням, що його взяли з назви чужого народу, лише надали йому потрібне значення. Того роду запозичень є багато в усіх мовах. Як приклади згадати б хочби "китайщина" для закостенілости чи заскоружлости, "американізація" для поступу, "советизація" для невірільництва — від імен власних походять терміни бойкот, лінч, цісарство, джін, грог і б. і. По-

дбно і нині семітське слово рош (раш) для влади, начальства, порядку розвинулося з імені власного Рос. Це видно і з біблійі. Коли жиди впали у високо культурну слов'яно-руську Палестину, вони під проводом Мойсея були все ще безформною купою, яка не знала організованости й щойно тесть Мойсея, священик бога Яви, з народу рутенів і з племені мідіянітів, Етро навчив Мойсея як поділити людей на відділи старослов'янським десятичним способом, як понаставляти над відділами начальників, та взагалі як повинна функціонувати добре упорядкована державна організація.

Зорганізоване суспільство застали жиди в підбитій Палестині, краю рутенів (росів), і то му з бігом часу в них приймалися назви рос для влади, розуму і ін. Про те, що слово рош у первісному свому значенні не було головою, доказувала б назва букви рош у т. зв. єврейській азбуці. Т. зв. єврейської азбуки не придумали жиди, ні взагалі семіти. За всіма даними її придумали арійські жителі середземноморського басейну, яких єгипетські гієрогліфи називають рутенами (росами). Про побут рутенів (росів) на цих просторах свідчать теж викавані на скелях у Малій Азії написи "рос", яких є дуже багато. Це т. зв. гітитські написи. Гітитів уважають дослідники скитами, отже з того маємо доказ, що скити це руси.

Сінайський півостров називається в гієрогліфах Росів-Та, (порівняти з Росос-То, Генос Тракс). ТА в єгипетській мові, а теж у етіопській означає землю, КА у сумерійській, у греків це саме слово вимовляли як ДЕ, ГА і ГЕ. Перехід букв Т в Д, К, Г граматично можливий.

Ще заки греки опанували балканський півострів і середньоморські острови, там жили скитські пелязги (поляни), а теж їх інші племена. Пр. назву Аттика виводять англійці від Гаттіка, земля гаттів (гітитів) скитського народу, які в біблійних часах творили велику імперію на просторах Малої Азії, Палестини і зовсім певно їх володіння простягалися через Кавказ і Кубань в Україну, бо в Україні (в селі Буша наприклад) знайдено такі самі гітитські різьби, як і в Орієнті. Гітити говорили мовою, яка споріднена до нашої, у них була богиня Рутас, якої назва дуже зближена і, мабуть, тотожна з нашою історичною назвою.

Отже написи рос на скелях у Малій Азії, назва роси і рутени в гієрогліфах, назва Росів=Та для Сінайського півострова, гітитська богиня Рутас, імена Рос, Русин (Резен) у біблійі — все це вказує, що нарід руси, чи рутени жив дійсно в Орієнті.

Є один цікавий гієрогліф, який наводить до ROUGE, що в ньому вичислені всі титули

фараона Хеопса. Між кількома релігійними титулами є всього один географічний. Називають у ньому Хеопса "володарем Рус-Та" (землі Рус). В біблій Єгипет називається Пат-Рус (королівство Рус). Єгипет у старовині зовсім не називався Єгипет — це пізній геленізм. Він був поділений на дві частини. Горішню називали Та-Рус, долишню північну Та-Мегіт. Титул "Володар Та-Рус" мають кілька фараонів. Дехто думав, що слово рус (рес) у Єгипті означав "південь" і тому на цю назву не звернено уваги.

На нашу думку рус = полудне в єгиптян вивелося від етнічної назви рус, таким самим порядком, як пр. англійське норт, німецьке норд вивелося від назви скандинавців Норсе, грецьке південь лібос від Лібії, південний схід Лібофойнікс, (схід Анатолє). Жидівські біблійні сторони світу майже без винятку виводяться від генеалогічних, себто етнічно географічних імен. Пр. схід Моца, як ім'я власне (СНР. 2:46, 8:36, 9:42. Кедемаг, Ген 25:15) захід Ям (море, наше яма), південь Негев пустиня (нагий — Старух), Тамань, (Ген 36:11, 15).

Як бачимо пізніші народи виводять назви сторін світа від сусідів, наші назви, мабуть, одинокі, які оперті на астрономічних спостереженнях, а це тому, що тоді коли ці назви родилися, навколо нас не було ніяких інших народів. Стже назва "Рус" для півдня в єгиптян взята з географічної назви. Назва Та-Мегіт для півночі є, мабуть, zdeформованою назвою Земля Могут(ня) Це, мабуть, земля Магог у біблій для України, а відгомоном біблійного Магога є, здається, згадка про короля Маджака і державу Валиняка в пізніших арабських документах.

Ми спинилися обширніше на назвах Рус в Орієнті тому, що хочемо вяснити походження назви букви рос у т. зв. єврейській азбуці. Ця азбука є пікторіяльна, т. зн. букви представляють собою стилізований образ предметів. Нам передали значення цих букв, пр. буква алеф означає віл. Це слово не семітське, його корінь є в нашому ялівка і ялівник для худоби взагалі. ((Рис. 1), бет-дім, слов'янське бит, обитация, буда, буття, далет це долото, яд це ять (ручка), ламет знак переломання, самех це самець, у етіопських мовах означає тестес, задок це дійсно задок (Рис. 2). В багатьох буквах давні слов'янські назви zdeформовані до непізнання. Буква рос (рош) означена прапором, різні види букв представлені на рис. 3. В тому є букви вибрані з єврейських, фенікійських, самаританських, етрусських, грецьких і різних римських текстів! З цього наглядно, що буква не представляє голови,

лише прапор. Голову легко нарисувати. Коли б рос означало голову, її були б нарисували у формі голови. Тим часом у всіх первісних азбуках буква рос означена прапором, а прапор це символ і так сказати ім'я народу. Воно ясне, що нарід, який придумав азбуку, мусів назвати одну букву своїм власним іменем і за-символізував її прапором.

Прапорів уживали народи від дуже давна. З пророка Ісаї (5:26-30) знаємо, що прапорів уживали скити. Про підбій Палестини в році 660 до Хр. скитами пише Ісаїя таке: "І підніме стяга про народ далекий, та й дасть знак живучому на краю землі" і т. д. Про цей підбій скитів згадує в біблій п'ять пророків.

Є гієрогліфи, в яких означається первісних рутенів, (русів) як живучих на краю землі й з того припускаємо, що назва Україна могла родитися вже десь у цих далеких часах.

У зв'язку з прапорами хочемо звернути увагу на те, що державним знаменом єгипетської Русі був свосрідний тризуб (Рис. 4). Цей тризуб стрічається теж на коронах фараонів. Гієрогліф на "рус" мав форму тризуба (рис. 5), в якому двох священиків поздоровляє вівтар із горючим полум'ям. Рис. 6 представляє гієрогліф "муж", слово, яке в старому Єгипті мало те саме значення, що й в наших хроніках кийвської доби, теж подібний до тризуба.

В біблій ім'я Мойсей написане як МШ, себто фонетично муж. Воно, здається, означає муж (провідник), хоч у біблій подається, що це слово означає "витагнений із води". Коли б триматися точно біблійного тексту, то ім'я Мойсея треба було б виводити зо слов'янського слова моч, мокрий. Дитина в кошику мусіла бути обмочена й з того ніби могли назвати його єгиптяни.

Якщо придивитись до знаків на "Р" у всіх відомих орієнтальних письмових системах, які розвинулися з одного середземноморського первозору, то в усіх них видно як найвиразніше образ прапору, символу нації, а не голови. З тої причини ми вважаємо назву букви "Р"

за виведену з нашого історичного імені. Нині дехто читає жидівську букву раш, чи рещ, але це звичайне перекручення; що первісно вона була рос видно з грецької назви "РО".

Орієнтальні краї, а теж і європейські, були поділені в давнину на ряд малих державок, які деколи об'єднувалися у великі імперії. Назви цих держав були часто дивовижні. Назва держави ще нині не все покривається з назвою народу.

Одною з величезних пропавших імперій Орієнту була держава скитських гітитів. Гітитів, єгипетських гиксосів, палестинських амориків зачисляють дослідники до скитів. Знову ж скити, це первісні жителі України. Про них писали багато старинні історики й поети. Про них ходили найдивніші історії. В Україні приміщував Горацій і інші римські писателі золотий вік людства, Гомер називав їх найсправедливішими з усіх людей. Про мітичних мешканців України — гіперборейців, писали, що вони живуть понад 1000 років, що в них день триває цілий рік, ідеальний добробут і загальна щасливість і б. и.

Україна видала в старовині навіть першого "супермана". Був у скитських гіперборейців якийсь Абаріс, син Севтиса, який умів літати повітрям як птиця. У 768 році перед Хр. він мав літати в якомусь посольстві до Атен. Абаріс оставив по собі якісь манускрипти, писані по грецьки, і ці рукописи переховувалися в бібліотеці в Авсбургу (Німеччина) до недавна. Може навіть є там ще і нині.

Гомер називає мешканців України кіммерійці. Ця назва в Ликофрона подається кіммерос і це може бути перекрученням із "Темна Русь" (Блек Рассія), як Україну ще і нині називають чужинці.

Над історією скитів працювало багато вчених. Їх думки поділені, частина вважає скитів чистокровними слов'янами (Самоквасов і б. й.) предками українців нинішнього дня; частина знову розділює скитів на два народи. Один із цих народів мав бути культурний, хліборобський і ці були зовсім певно слов'янами і предками нин. українців; друга частина скитів це якісь неозначені точніше "іранці", войовнича верства, чи нарід, який держав у тяжкій неволі інші первісні українські племена. "Іранських" скитів засновують виключно на тому, що їх мова була іранська, а міг про іранську мову скитів знову повстав на тлі імен і ряду назв, що їх передали різні старинні автори, в головному Геродот і Лукіян. Цих імен власних і назв є коло сто. На нашу думку, усі ці назви й імена є грецькі або до непізнання ззеленізовані, на подобу назви ріки Волга (Рос у Ра).

Грецькі назви для давніх племен як гіппомолги, іхтіофаги, андрофаги, фтірофаги, бозілісі, георгіки, гети, массагети, меланхлени, без сумніву грецькі й шкода тут витрачувати часу, щоб ці назви брати поважно як назви народів, а тим більше, щоб дошукуватися в них якихсь іранських первнів. Багато назв може бути насмішливо оригінальними назвами. Пр. Доц. Парамонів дошукувався в алязонах назви галичани, Старух в амазонках сестрицтва омазанок і ін.

Геродот передає те, що він чув від самих скитів, а з того виходить, що вони були відвічними автохтонами нашої землі, що вони виводяться від богів, боги скинули їм із неба різне хліборобське оруддя, як плуг і ярмо і ін. Він передає різні скитські міти, які засвідчують про те, що скити були хліборобами споконвіку, що це хліборобство розвинулося в Україні а не, що воно було занесене в Україну з Малої Азії, як це дехто з наших учених обстоює. Так само легенди про ярмо вказують на те, що в Україні освоєно першу рогату худобу.

Геродот пише, що пануючій у його часах династії скитських володарів минуло в 512 р. до Хр. (похід Дарія в Україну) рівно 1000 років. Узгіднення різних історичних джерел опрокидає думку про іранськість скитів. Іранці, це мешканці Іраку-Персії. Різні іраністи твердять, що скити коло 660 року до Хр. наїхали з Персії Україну, перебили тодішню слов'янську верхівку й встановили свою владу над автохтонними предками нин. українців. Цю думку обоснують сумнівним здогадом Геродота. При тому відоме з різних джерел, що справа малася саме навпаки. Десь у тому саме часі величезні армії скитів (русів) з України пішли військовим походом на відвоювання Орієнту. Йшло, мабуть, скитам про те, щоб відвоювати краї, які замешкували вони в часах до семітського наїзду, краї рутенів з єгипетських гієрогліфів.

В тому часі скити по тяжких боях проломили збройний спротив різних держав і встановили свою владу на землях від Єгипту по Індії. В самому Єгипті не держали війська, тому, що Фараон Псамметих піддався без бою й зобов'язався платити данину. Панування скитів над Орієнтом тривало 28 років.

Іраністи не пробували вияснити простого факту, що "іранці" - скити (коли б вони були іранцями) наїздили Іран — свою батьківщину, з якої вони в тому самому часі вийшли. Розглядаючи тільки цей одинокий, безспірний історичний факт, бачимо цілу нелогічність іранської теорії походження скитів. Годі подумати, щоб іранці, вийшовши з Ірану на підбій України в 660 році, майже того самого дня по-

вернулися з України в Іран, поруйнували там усі військові споруди, понакладали високі податки на народ і володіли твердою рукою так довго, аж велике повстання народів від Шілю по Індус не вигнало їх звідтам в Україну. Проти іранськості скитів промовляють невдачні походи іранців (персів) під проводом Кира в 529 році і Дарія в 512 році на Україну.

Скити це не іранці — їх культура є типowo українська — коли дехто говорить про її відрубність, то йде звичайно лише про розвиткову стадію, яка одначе має в собі первні вічної української культури. Поділ скитів на рільничих і королівських, треба оперти не на національному, а на суспільно - громадському зрічничкуванні.

Ми обстоюємо думку, що всі скити були однієї національності в широкому розумінні. За скитської доби в Україні певно були такі самі відносини, як за княжої, чи козачої, т. зн. суспільна структура народу мала свої ступні — не всі люди займалися одним і тим самим ділом. Частина творила військо, державну адміністрацію, частина займалася купецтвом, рільництвом, промислом іт д. Перехід із одної суспільної групи до другої був утруднений.

Деякі дослідники аргументують не-українське походження "королівських" скитів тим, що вони продавали скитів - хліборобів, не по людськи поводилися з невольниками, мордували невігідних їм володарів і т. и. Ми не будемо заперечувати, що того всього не було, що в скитів не було суспільних паразитів, але ми проводимо рівнобжність між цими давніми часами і нинішніми і не бачимо різниці. Державний апарат у найбільш модерній і людянній державі, якою є хочби Англія, є непродуктивний, отже паразитний, він поїдає велику частину праці, в найкраще zorganizованій державі нинішнього дня лише кожний десятий чоловік виконує тяжку працю, а дев'ять інших у той чи другий спосіб "не працює" (не продукує). Нинішні часи змагають до того, щоб створити своєрідну добродійну державу, де всіх людей однаково поважається, всім дається однакову нагоду, де не було б суспільного визиску й рівночасно був високий життєвий рівень для всіх. Але ще не так давно всі народи мали переважно одну і ту саму дуже погану суспільну будову. На верху стояв цар, який був божим намісником або й самим богом, біля нього невелика верства князів, графів і магнатів, а все це оперте на силі наємного, звичайно чужонаціонального війська.

Слово "граф" не даром виводять від грабувати. Всі ці царі, князі, графи рідко коли (ма-

буть, таки ніколи) цікавилися добробутом своїх підданих, вони були паразитами, які тяжко визискували своїх підданих. Це все, очевидно, коли на них дивитися тільки очима чорноробочого чи того, що платить податки. Коли хтось позбудеться рабської точки зору, то він поза паразитами побачить і будівничих держави, себто апарату вічного народу, якого цілі відмінні звичайно від цілей поодиноких людей. Польські чи московські магнати поводилися зо своїми підданими гірше як з худобою — ці магнати, щоб відрізнитися від своїх підданих поляків чи москалів, перемінювали свою національну ношу на чужу, соромилися говорити мовою поляків чи москалів, а вживали французької, англійської чи німецької, але одні й другі будували й поширювали свої держави. Вони по звірськи катували своїх власних земляків, перепродували їх немов худобу, але з історичної перспективи глядячи, ми не можемо дошукуватися того всього в національному зрічничкуванні. Це вина суспільного устрою. Маючи перед очима добре відому польську чи московську паралелю, — а її можна поширити на всі народи, — ми не будемо дивуватися, що є суспільні, класові тертя, які завершуються домашніми війнами і зрозуміємо тоді, що в скитів верхівка теж могла різко відмежовуватися від долів. Всяка верхівка є паразитом, як що дивитися на неї очима раба чи чорноробочого.

Із зіставлення історичних матеріалів бачимо, що "гнет" скитської верхівки, навіть на чужонаціональних теренах не був великий. Україна ніколи не знала повного невольництва. Від зарання буття в Україні були лише свободні люди, вільні племена, об'єднані в демократичні, монархічні союзи. Наші літописи згадують про те, що воєнно полонених у нас все відпускали домів за викупом, коли ж полонені були бідні і не мали викупу, тоді їх поселювали, давали підмогу при побудованні хат і в той спосіб дозволяли поселенням полоненим вросли в український ґрунт і натуралізуватися.

Ця вільна соціально, своєрідна структура української землі показала в римських і візантійських часах загрозою для цих, опертих на невольництві держав. Невольники масово втікали на свободні українські землі. В пізніших часах, в V, VI ст. по Христі — історики пишуть про організовані походи слов'ян (русиців) проти невольничих держав Риму і Візантії. Наша нація впродовж свого історичного буття вклонула в себе, як і кожна інша нація, багато чужокровного елемента. Треба причислити сюди різних воєнно полонених,

які натуралізувалися, даліше жінок і врешті добровільних втікачів із других країн. Коли ми говоримо про історичне життя, то маємо на думці 6,000 років, бо вже в трипільській добі наша нація була оформлена у виразний етнічний тип, а з єгипетських документів, написів у Малій Азії і подібного, можемо заключати, що вже тоді нашою назвою була Русь.

Нам здається, що первісною основою білої раси був тип, який названо нордійським. Цей тип зустрічається в могилах кам'яної доби в Україні. Однак у нас цей тип ніколи не був домінуючий, а за трипільської держави жителі України мусіли представляти собою таку саму расову мішанину, як і нині. Німецькі учені тенденційно вважають нордійців предками герман, себто расово фізичний тип утворюють із поняттям нації. Це помилковий підхід, тому, що нордійців можна зустріти в кожній нації, вони є навіть серед японців — герман, себто расово фізичний тип утворюють перемінитися в етнічну одиницю. Вони розпилися серед інших типів видно ще далеко до того заки почали творитися нації і тому вони є в кожній нації.

Нація це не раса і не фізичний тип. Поняття нації найядерніше означене в декалозі СУН. Нація — це Дух Відвічної Стихії, якийсь невилковимий дух землі, який об'єднує різні одиниці у вічний твір. Коли ми поглянемо на історію Польщі, то ми бачимо наглядно, що Польщу підвели до потуги непольські люди — їх чужонаціональна верхівка. У тій Польщі дійсним полякам (кріпакам) жилося найпоганіше у світі, але Польща як нація цвіла. Як у Польщі на польську націю склалися Валези, Саси, Батори, Вишневецькі, отже дефінітивно не поляки і навіть ворожої полякам крові, так і серед інших народів, в тому і в нашому народі дух землі вхлонує і переробив різних людей у один вічний твір, націю.

Розглядаючи розвиток народів, ми дійдемо все до одного й того самого висновку: є щось ілюзоричне, що окутує кожну націю. Нація це вічна цілість з докладно зачеркненими розвитковими напрямками. На наших очах родиться американська нація. Мабуть, такий самий початок могла мати й наша нація, лише — підкреслюємо наша нація вже шість тисяч років тому була оформленою нацією, а американці щойно формуються.

Ми не знаємо, коли зав'язалася українська нація, які племена — чи які раси зложилися на повстання нашого народу. Над фізичною мішаниною рас нашої землі панував дух землі, не-матеріально підсвідома ідея Вічної Нації,

яка робила добрих українців з мішанини нордійців з динарцями і всякими іншими. Цей Дух Землі зберіг нас від усіх потопів і нині по майже 600 літній неволі, ми — все ще в неволі — величиною третій нарід в Європі, а шостий чи сьомий у світі.

В нашій історії є багато дечого неясного. Це тому, що понищив час і вороги пам'ятники минулого. Багато пам'ятників поперероблювало і пофальшовано і з них, очевидно, не можна довідатися правди. Досвід показує, що археологічні пам'ятники дуже легко перероблювати. Голосним було останнє підрублення якогось черепа в Англії. Яких 30 років тому у Франції у місцевості Глозел розкопали цвинтарище. Знахідки перевертали до гори ногами цілу науку, нівечили праці тогочасних учених. Учені до нині не знають правдиві ці черепки чи підрублені. Тепер віднайдено у Франції якусь печеру з передісторичними рисунками. Опінії вчених знову поділені; одні кажуть, що це речі правдиві, другі що це фальсифікати. Найбільші фахівці вискакують зовсім протилежні думки.

Ці приклади показують наскільки ми мусимо дбати про те, щоб на сторожі нашої старшини стояли наші люди. Тільки в наших вільних музеях ми збережемо сліди і доказ нашої культури. Пригадаймо, що москалі спалили в Москві в 1812 році оригінал "Слово о полку Ігореві" і зараз по тім почали появлятися "праці" про це, що "Слово" могло бути пізнім фальсифікатом. Ця сама доля може зустріти і інші невилковидні нашим ворогам експонати.

Група українців знята перед будинком Музею. Музей відвідали українці з Лос Анджелес, Канади й Нью-Йоркського степу.

СТАРОДАВНІ НАЗВИ ДНІПРА

Дніпро відомий був в Європі в давній давнині. Різні народи знали Дніпро з різних назв.

Від грецького історика Геродота, що жив у 5 стол. до Р. Х. довідуємося, що греки називали Дніпро **Бористеном** і зазначали, що він пливе з півночі на південь. На заході Європи такої назви вживали в 17 стол.

У готського історика 6 стол. нашої ери — **Иорнанда** — Дніпро зустрічається під назвою **Даніпер**, по гуньськи — **Гуніввар**, що означало "гунська ріка".

У скандинавських сагах, едичних піснях згадується Дніпро під назвою **Данпар**. Візантійський історик 10 ст. імператор **Константин Порфирородний** — Дніпро називає — **Донар**. На частині мапи світу **Абу-Абд-Мохаммеда Ідрісі** з 1154 року — Дніпро має назву **Днабр**.

Тюркські кочові народи, що з початку 10 стол. кочували по наших південних степах,

печеніги, торки та половці, зазначали, що Дніпро — "велика ріка" і називали його **Узу, Озу, Узи, Атель, Варук та Варух**.

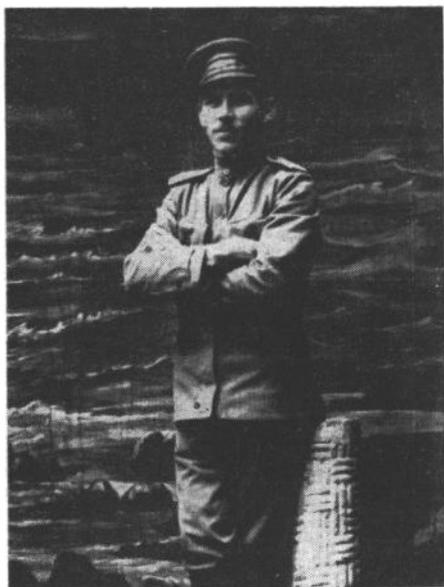
Венеційні і генуезці, що в 13-14 стол. мали в пониззі Дніпра свої колонії, вживали для нашої ріки таких назв, як **Ексі, Елексі, Еркесе, Ересе, Лереса, Луосен**. Подібні назви зустрічалися також і в італійців.

У наших літописах назва Дніпра пишеться по різному: **Непрь, Динепрь, Дніпровская ріка**. Пізніше ми маємо "Дніпро-Славутич, ріка **Славута - син слави**". Такі епітети мала наша славнозвісна ріка, оспівана в народніх думках, піснях і легендах.

Назва Дніпро — дуже давнього походження. Такі назви, як Дніпро, Дон, Донець і Дунай, мають один пень — "дон". Осетинською мовою слово "дон" означає вода, — взагалі ріка.
(“Україна”)

Звертаємося до всього українського громадянства на іміграції допомогти відшукати (коли вони ще живуть) тих двох колишніх старшин Українського

Вільного Козацтва в 1917 році в Україні. За інформації будемо Вам дуже вдячні. Інформації слати до редакції "На Слідах".

Инж. Иван Газришко в 1917 році весною був завідувачим майстернями автоколонни Червоного Хреста в третьому корпусі армії **Брусілова** і остання його стоянка була в **Проскуріві**, на **Кам'янецькій вулиці**. Приймав участь у формуванні **Українських Вільних Козаків** у жовтні 1917 року. Відійшов до **Кам'яниці Подільського**, де злучився з відділом **УВКозаків** під командою поручника **Данила Довженка** (родом з **Пиливи**, що був вбитий у **Білій Церкві** 1918 року в березні місяці).

Федір Адаменко, прапорщик першого панцерного дивізіона. В 1917 році при владі **Керенського** був у третьому корпусі армії **Брусілова**, в **Фінляндському стрілецькому полку**. Остання стоянка його полку була у **Волочеськах**. На **Поділлі**, в **Проскуріві**, був організатором **Українського Вільного Козацтва** та організував українські частини. В жовтні з частиною **УВК** відійшов до **Києва**. Коли владу перебрав в Україні **Гетьман Скоропадський**, його частина була влита в один із **козачих полків**. Який стояв тоді в **Києві**.

Козацькі зв'язки з Австрією і Ватиканом в 1593-1595 роках

Початки 90-их рр. XVI-го століття в Європі відзначалися політичним напруженням. Заносилось на велику війну Австрії з Туреччиною. Безпосередню причину до війни дали угорські землі¹⁾, що весь час зазнавали турецьких набігів, незважаючи на дипломатичні взаємини між цими двома державами. Закінчивши довголітню перську війну — Туреччина була готова до нової акції в Європі. Австрійський цісар Рудольф II вповні зрозумів, що Австрія не зможе сама встоятись у боротьбі з сильною турецькою імперією. Треба було шукати союзників для спільної боротьби з Туреччиною. Західньо - європейські держави в тому часі не були заінтересовані в протитурецькому союзі за ініціативою Рудольфа II, бо були зв'язані різними вузлами з Туреччиною (певними зобов'язаннями) як Венеція, чи перебували в різних зовнішніх конфліктах (Іспанія-Франція). Винятком залишався Ватикан, що головню забезпечував фінансовою допомогою. Саме тоді виринула концепція військового союзу східньо - європейських держав, які могли мати спільні інтереси в протитурецькій боротьбі. Австрійський уряд мав на увазі Московщину, Польщу, Семигород, Волощину, Молдавію і запорозьких козаків, які були знані з свого протитурецького настанлення. Козаки в свою чергу були заінтересовані в протитурецьких плянах Австрії. Вони мали звичай допомагати всім тим, хто активно поборював турецьку експансію в Європі. Офіційно війна була проголошена 1593-го року — хоча воєнні дії вже провадилися раніше²⁾.

Вже в зимі 1592-93 р. прибув до австрійського уряду якийсь козацький відпоручник, заявляючи про козацьку готовість брати участь у протитурецькій війні. В кінці 1593 р. цісар повідомляв Москву, що "козаки низовские били челом, которые в понизовье пребы-

вают, а хотят быти в Угорскую землю и служить противу Турского"³⁾. Є. Барвінський здогадувався⁴⁾, що козаки правдоподібно зустрілися з агентом Рудольфа II, і він роз'яснив їм протитурецькі пляни Австрії. Цим треба спростувати, як зазначає автор, твердження Корнила Заклинського⁵⁾, мовляв, козаки зв'язалися із австрійським урядом аж при кінці 1593-го року.

Про цього таємничого козацького післанця нічого певного не знаємо. Грушевський припускає, що це був "скорше висланець шляхетсько-козацьких авантюристів, як і пізніший Станислав Хлопівський і той Велицький, що потім про посольство Хлопівського оповідав"⁶⁾. Мих. Антонович у свою чергу припускає, що пропозиція брати участь у війні не походила від низових козаків, лиш від встановленого в 1590 р. реєстру козацького Миколи Язловецького старости снітинського та Яна Оришовського⁷⁾. Проте аналогія проф. Грушевського і здогад д-ра Мих. Антоновича є лише гіпотезами. Зокрема здогад Антоновича є дуже неправдоподібним, якщо брати на увагу скрайно ворожу настанову Яна Замоїського до будь-якого зближення з домом Габсбургів. А це був щойно 1592 р. — отже початкова стадія діяльності того реєстрового відділу. Тому припускаємо, що, мабуть, в тому часі ніхто з реєстрових не відважився вислати післанця з такою пропозицією.

Козацьким післанцем міг бути хтось із Запоріжжя, або з козацьких кол, що стояли під впливом Косинського. Справа першого козацького посольства до Австрії залишається наразі відкритою. Знаємо лиш одне: австрійський уряд відправив козацьке посольство з нічим. Рудольф бажав насамперед через своїх безпосередніх післанців докладніше розвідати про козацьку організацію, а зарозом боявся наразити собі Польщу, що напевно не була б вдоволенна його позитивним на-

1) Пригадуємо, що договором із 1547 р. Угорщину поділено на три окремі частини. Західні і Північно-Західні краї припали Австрії. Середня Угорщина дісталася туркам, а східня (Семигород) творила своєрідне трансильванське князівство, яке майже завжди коляборувало з Туреччиною. 1576 р. Австрія підписала з Туреччиною згоду, на основі якої султан побирав у формі "почесного дару" з австрійських земель 30,000 дукатів річно.

2) Дуже цінні документи й вістки з цієї першої воєнної фази австрійсько-турецьких боїв знаходимо в: "Monumenta spectantia Historiam Slavorum Meridionalium" edit. Acad. Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, vol. decimum quintum (15), Zagrabiae 1884.

4) Євген Барвінський: "Причинки до історії зносин цісаря Рудольфа II і папи Клімента VIII з козаками 1593-94 рр.", стор. 10.

3) Пам'ятники I, 1282

5) К. Заклинський: "Зношення цісаря Рудольфа з козаками и ихъ участь въ войне угорско-турецкой въ р. 1594-1595" — Справозданне гимназії. Львів 1882

6) Мих. Грушевський: Історія України-Руси, т. VII, стор. 197.

7) Мих. Антонович: Студії з часів Наливайка. Праці Українського Історичного Філологічного Т-ва в Празі. Т. IV, Прага 1942, стор. 41.

ставленням до козаків. Лиш тими двома моментами можна пояснити відмову, чи радше здержливу відповідь Рудольфа II. Тому австрійському післанцеві до Москви Миколі Варкачеві відносно козаків дано окремі інструкції. Він мав довідатись, чи московський уряд не буде противитися участі козаків в австрійських плянах. Цар Федір (1584-98) обіцяв допомогти Австрії в протитурецькій акції. Козаків схарактеризував московський уряд як "людей корисних для партизанської війни, але свавільних і непевних"⁸⁾. Як бачимо, Москва не була прихильно наставлена до козацької організації, називаючи козаків "непевними", хоча при тому важко було заперечити саму їхню боездатність.

Під кінець 1593-го року Рудольф II вислав до Польщі Матвія Вакера, якого головним обов'язком було прихилити Жигмонта до протитурецького походу. Він заразом одержав інструкції відносно козаків, а головню мав довідатись про їхнє число і воєнний потенціал⁹⁾. Зовсім незалежно від австрійських висланців заохочував до протитурецьких акцій краківський каштелян кн. Януш Острозький, чи там на його припоручення білоцерківський підстароста кн. Булига-Курцевич. Він вербував козаків на цісарську службу. Як зазначує Грушевський — Ян Острозький мав безпосередні зносини з Угорщиною, а тим самим із австрійським урядом. Він обіцяв козакам, як винагороду за їхню участь у походах — двадцять золотих на особу й сукно на кожного кіннотчика. Зате жадав, щоб козаки вибрались у похід з усім військом і гарматами¹⁰⁾. Грушевський пов'язує пропагандивну діяльність кн. Курцевича з поїздкою Хлопціцького до Рудольфа II, мовляв: "Про це очевидно балакали козаки в Києві, під час своєї "окупації" київської, і тут, почувши ці розмови, один із категорії тих шляхетсько-козацьких авантюристів, якийсь ближче нам невідомий Станіслав Хлопціцький задумав собі зробити з того аферу. Я зв'язую пляни Хлопціцького з цією місією Курцевича (досі якось не завважено) з огляду на те, як хронографічно й топографічно сходяться оповідання Берещинського й Микошинського¹¹⁾. Немає жадних доказових матеріалів, на основі яких можна б пов'язати акцію Курцевича з виїздом Хлопціцького до Праги. Назагал в історичній літературі прийнялася думка, що Хлопціцький інтри-

гант, без порозуміння з козаками самочинно пертракує в їхніх справах з австрійським урядом. Думаємо, що такий підхід до місії Хлопціцького до певної міри мало оправданий — навіть, коли брати на увагу його фальшиві зізнання про козацьку військову силу. Одначе ці зізнання не були для козаків шкідливі. Ми заступаємо погляд, що Хлопціцький, виїжджаючи з Києва до Праги, переговорював в цій справі з деякими козацькими старшинами і мав їхню згоду допомагати Австрії в протитурецькій кампанії.

Деякі фальшиві зізнання Хлопціцького на цісарському дворі вияснились аж по приїзді Ериха Лясоти на Запоріжжя. Проте з записок цього шляхтича також виходить, що Хлопціцький їздив на цісарський двір за порозумінням із козаками, що пізніше докладніше розглянемо.

Місія Вакера до Польщі не належала до успішних. Польща, чи точніше Ян Замойський не бажав брати участі в протитурецьких плянах Австрії. Про козаків давали поляки Вакерові якнайгіршу оцінку, мовляв, вони не знають жадної військової дисципліни й до нічого непридатні¹²⁾. Звичайно, польський уряд не міг у тих часах видати про козацьчину іншу оцінку. Під час побуту Вакера в Замості (зима 1594) до нього зголосився якийсь Валіцький, який подавав себе за козацького старшину. Як виходить із розмов Валіцького, він представився за — *tribunum ducis cosacorum* — і радив Вакерові ввійти в безпосередні зв'язки з старшим городового козацтва Яном Оришовським¹³⁾. Одначе Вакер боявся провокації Замойського, а тому не зробив із Валіцьким жадного домовлення. Як відомо, Вакер також не мав жадної зустрічі з Оришовським і також не зустрічався з представниками низового козацтва.

Незалежно від Рудольфа II з козаками бажав нав'язати контакт папа Климентій VIII, який також допомагав у протитурецькій акції Рудольфа. Папа зрозумів дуже добре турецьку загрозу для Європи, а тому грошовими дотаціями піддержував австрійські пляни. Климентій VIII також змагав до створення протитурецького союзу східньо-європейських держав¹⁴⁾.

Ще в 1580 році козаки намагались через

¹²⁾ Барвінський, там же

¹³⁾ Ян Оришовський свого часу допомагав в організації козацького відділу (реєстрових козаків) святицькому старості Миколі Язловецькому. Сам Оришовський підписував себе, як: "Supremus Capitaneus Exercitus Cosacorum Nizovienziium". (Listy Stanisława Zolkiewskiego. Krakow 1868. Wyd. ksz. Lubomirski, st. 22).

¹⁴⁾ На увазі Климентій мав Москву, Семигород, Польщу, Волощину, Молдавію, козаків і навіть татар, що не завжди підпорядковувались Порті.

⁸⁾ Пам'ятники, цит. пр. стор. 1285, Солов'єв VII, стор. 594, Грушевський, цит. пр. ст. 197.

⁹⁾ Барвінський, цит. пр. стор. 11.

¹⁰⁾ Ці вістки знаходимо в листах київського біскупна Верещинського до канцлера Замойського — "Listy St. Zolkiewskiego. Krakow 1868, стор. 32; Грушевський, цит. пр. стор. 197.

¹¹⁾ Грушевський, цит. пр. стор. 197.

папську нунціатуру в Польщі провести свої протитурецькі пляни¹⁵). Але тоді їхніми плянами ніхто не цікавився. Коли в 90-их рр. турецька загроза збільшилась — Климентій VIII пригадав собі про існування козацького ордену. В листопаді 1598 р. папа висилає в наддунайські держави свого нунція Олександра Комуловича з хорватського роду, якому припоручає переговорити з козаками та з їх старшиною. Відносно козаків він дає Комуловичеві окремі інструкції та листи до козацького гетьмана та козаків. Ці листи, на жаль, не є поіменно адресовані, а тому важко вирішити — чи вони писані до низового чи городового козацтва. До козацького гетьмана Климентій VIII писав¹⁶):

“Quo in genere scimus illustrem esse tuorum Cosachiorum militum, eamque propterea Christianae Republicae adversus communes fidei nostrae hostes magno usui esse posse”. Рівночасно папа зазначував: що “mittimus ad te, et ad milites tuos hunc dilectum filium Alexandrum Comuleum, Myricum, familiarem nostrum... de quibus is tecum nostro nomine aget. Quare hortamur te, ut eum humaniter audias, eique omnem fidem, ac si nos ipsi tecum loqueremur, habeas”.

Другий, дуже подібний лист, був адресований до козаків (Dilectis filiis Cosachiis Militibus). Папа закликав козаків до спільного протитурецького походу, кладучи наголос на їхню відому хоробрість¹⁷). “Vestram virtutem et militarem fortitudinem notam et perspectam habemus”.

Крім тих листів, як ми вже згадували, Комулович одержав окремі інструкції¹⁸) відманілої, vol. III, 34-40; Барвінський, цит. пр. стор. 14. носно козаків. Ці інструкції дуже важливі й цікаві. Климентієві VIII йшло головню про одержання правдивих даних про козацький військовий потенціал. В Семигороді Комулович мав запитатись угорців “чи здається їм, що ці козаки можуть зробити неприятелеві якусь поважну диверсію, чи були б раді, коли б козаки це вчинили, а може властиво ті рухи козаків могли б служити їм за вимівку, що не можуть іти на турка і лишити своєї вітчизни без усякої охорони, бо козаки звикли кидатись, неначе орел літаючи — раз на цю сторону, а раз на цю¹⁹). В дальшому папа зазначував, що сеї “вимівки” більш оправдано могли б ужити “не так у Семигороді, бо цей край лежить дальше, а до того ще є охороне-

ний і природою й штукою, як скорше татари перекопські, молдавани, волохи, що заселяють краї рівні і менш забезпечені, особливо землі перших мало окружені муром або валом. Це вже замічено, що, коли козаки виходять у похід, не спішаються виходити Перекопські татари з своїх аулів, а молдавани й волохи зо своїх слабо забезпечених хат²⁰).

З Семигороду мав Комулович удатися до Арона, а з Молдавії до Львова, де повинен зустрітись із львівським архієпископом Данилом Саліковським “чоловіком великої ревности, дуже впливового”. У всіх випадках Климентій VIII доручував своєму післанцеві обережність, виразно зазначаючи: “Информуючи про заміри відносно козаків, треба поступати дуже обережно”²¹). “Для того скажете йому — писав папа — що ваше післанництво має головню на меті переконатись про стан Молдавії й Волощини, побачити, чоґо по тих народах і князях можна сподіятись хосенного. Відносно до його успосіблення, будете менше або більше порушувати справу про козаків, якщо завважите, що він для цієї справи неприхильний і наколи з розмов із ним і іншими прийде до переконання, що полякам буде не до вподоби якийнебудь рух козаків — тоді тим більше треба буде укривати свої заміри”²²).

Далі папа радив Комуловичеві відвідати пограничні твердині (Канів, Корсунь або Черкаси) і там безпосередню випитатись про козаків. Папа Климентій бажав, щоб Комулович безпосередню від козаків довідався про їхне відношення до молдаван і волохів та про е-вентуальні можливості союзу з ними. Папа сугерував думку, що козаки могли б успішно напасти на Козлів і зруйнувати це місто. Рівночасно на завдаток Комулович міг видати козакам 12,000 золотих, але під умовою, що “нічоґо скорше не дістануть, поки не виступлять у краї неприятеля і не стануть творити йому значних шкід”²³).

З виценаведених листів і інструкцій бачимо, яку велику уваґу присвячував Батикан козацькому війську. Климентій VIII передбачував турецько - польське зговорення, а тому припоручав Комуловичеві обережно розмовляти з польськими вельможами. В січні 1594 р. Батикан повідомив Рудольфа II про свої пляни відносно протитурецької ліґи, з наміром скоординувати діяльність. В лютому цього ж року Комулович вже був у семигородського воеводи Жигмонта Баторого, де розпитував

¹⁵) Гл. стаття Боратинського: “Kozacy i Watykan” Przegląd polski за жовтень 1906 — Грушевський, цит. пр. стор. 198.

¹⁶) Documenta Pontificum Romanorum Historiam Ucrainae Illustrantia tom I, stor. 233-34, No. 129.

¹⁷) там же ч. 130, стор. 235.

¹⁸) Eudoxe Hurmuzaki: Documente privitoare la Istoria Ro-

¹⁹) Барвінський, цит. пр. стор. 12.

²⁰) там же

²¹) там же, стор. 13, підкреслення мої — Л. Б.

²²) там же

²³) Ibid. p. 14; Racki-Pierling “L. Komulowica izvjestaj i listovi o poslanstvu njegovu o Tureku, Erdeli, Moldavsku i Poljsku” Starina t. XIV, 1882.

про козацьку силу. Звідсіть післав **помилкове** справоздання про союз козаків з Ароном²⁴). Отже Семигород не був у курсі справи — козацькі пертрактати з Ароном аж ніяк не можна назвати союзом. З Семигороду Комулович поїхав до Арона. Молдавський господар з'ясував йому ситуацію й дав поручаючі листи до польських вельмож, московського царя й козаків. На превеликий жаль, лист до козаків не зберігся до наших часів. Можна догадуватися, що Арон пропонував козакам свою дружбу і... гроші, щоб лиш у спокою залишили його країну. Дальшу подорож відбув Комулович згідно з папськими інструкціями. 29 березня 1594 року був Комулович вже в Кам'янці, де розмовляв із якимись двома козаками. Михайло Антонович догадується, що ними були брати Коблицькі²⁵). Опісля виїхав до Львова, а 29 квітня вернувся назад до Кам'янця з наміром нав'язати безпосередні зв'язки з козаками. На цей час припадають його зносини з Наливайком, який відіграв одну з головних ролей у козацькій молдавській політиці 1594-95 рр.

СЕВЕРИН НАЛИВАЙКО

Незалежно від низового козацького ордену і ресстрових городових козаків — появляється третя козацька організація: військова дружина козацького отамана Северина Наливайка. Спершу Наливайко був на службі князя К. Острозького й брав участь у боях проти Косинського. Тим самим зразив собі Запоріжжя. В квітні 1594 року покинув службу князя й став самостійним отаманом козацької дружини. Наливайко був добрим організатором. Як назначував Бельські: “Była to osoba krasna, maz któremu nie lada by to byl na dobre obracal, co mu Bóg dal, do tego puzskarz znamienity”...

Із звіту агента з Данцігу, який бачив Наливайка вже заарештованого поляками²⁶) — знаходимо також цікавий опис його особи. “З вигляду гарний чоловік, сильний і стрункий із вихованим і отвертим обличчям та ні одним рухом не виказує малодушности або страху”²⁷). Можливо, що своїм виглядом, лицарською поставою Наливайко вмів з'єднати собі козакуючих людей і zorganizувати нове козацьке товариство, нову козацьку формацію, яка зуміла відіграти важливу роль в історії України і сумежних країн у 1594-95 рр.

Козацька дружина Наливайка за своїм соціальним походженням була дуже різнород-

ною. Михайло Антонович пише, що це були “селяни, бояри панцирні й путні, збройні слуги і взагалі представники нижчих верств воєнної кляси”²⁸). Цей самий автор порівнює дружину Наливайка з останніми конвульсіями лицарського стажу в Німеччині (Повстання Зікінгена 1552 і Грумбаха 1568). Він також стверджує, що “вони не різнилися від звичайних розбишаків”. У своїй цінній монографії про діяльність Наливайка автор дуже докладно аналізує соціальний склад дружини Наливайка. Проте годі погодитись із автором відносно оцінки ідейного підложжя Наливайківського руху. Спонтанна підтримка Наливайка брацлавськими міщанами враз із спільним намаганням створити своєрідну самоуправу на їхніх посістях під протекторатом козаків і без підпорядкування польській адміністрації, виразно вказують на глибші політичні пляни Наливайка і його сучасників, ніж звичайні грабунки. Вкінці союз Наливайка з Лободою в ім'я координації козацьких військових акцій на міжнародньому і внутрішньому форумі годішнього політичного життя вказують, що Наливайко був визначною індивідуальністю свого часу.

І саме з ним мав зв'язатись папський посол Комулович. Лишається відкритим питанням — ініціатива зустрічі козацьких відпоручників із Комуловичем. М. Антонович пише, що 8-го травня ц. р. Наливайко звернувся листовно до Комуловича, який у той час перебував у Кам'янці і запропонував йому свої послуги²⁹). Не знаємо, чи цей лист, що не донісся до наших часів, писав справді Наливайко. Ми заступаємо погляд, що Комулович, діючи згідно з виразними інструкціями Ватикану, перший нав'язав зносини з Наливайком, який одержав пізніше від нього у подарунок 100 фльоренів.

Існує різниця поглядів у хронології першого походу Наливайка на турецькі посілости. М. Антонович заступає думку, що перший похід відбувся на початку червня 1594 року. Козаки вирушили з Манієва на долишній Дністер, де здобули місто Паркани і цілий ряд менших турецько-волоських осель між Тягиною й Акерманом. Грушевський лучить цей похід із пізнішою погонею Наливайка за татарською ордою³⁰). На основі листів Наливайка до польського короля прилучуємось до думки Мих. Антоновича про дві окремі виправи Наливайка.

Після перемоги над турками — Наливайко вернувся на короткий постій до Брацлава.

²⁴) там же стор. 93

²⁵) М. Антонович, цит. пр. стор. 52.

²⁶) Bielski III, 1765 (“Kronika Polska” Marcina Bielskiego, t. VII-IX, Warszawa 1832 - 33)

²⁷) М. Антонович, цит. пр. стор. 94.

²⁸) там же, стор. 53

²⁹) там же, стор. 52

³⁰) Грушевський, цит. пр. стор. 201.

Цей похід Наливайка можна зачислити на рахунок розмов із Комуловичем.

В історичній літературі також є згадка про переговори палського легата з запорізькими козаками. Розмови з відпоручниками низовців мали тягнутись від квітня до червня 1594 р.³¹⁾ Комулович мав говорити з козацьким отаманом Богданом Микошинським. Як зазначає Грушевський — ці переговори Комуловича з запорізьким козацтвом є тільки здогадом Еварницького³²⁾. Комулович також їздив два рази до Молдавії, бажаючи домовитись із Ароном у справі його співпраці з козаками. Але з цього нічого не вийшло. Молдавський господар не довіряв запорожцям.

У "Великій Історії України" подано, що "зустрінем по дорозі козацького ватажка Наливайка, він (Комулович — Л. В.) передав йому гроші, а сам завернув із небезпечного "дикого поля". За ці гроші Наливайко мав зорганізувати півтора тисячі козаків³³⁾. На нашу думку тут зайшла помилка. Наливайко в подарунку дістав лише сто фльоренів, а ватиканські гроші передав Комулович синтинському старості М. Язловецькому, який зоб'язався до трьох місяців вирушити походом у татарські краї, або напасти на татар — коли будуть повертатись із Угорщини. На цьому місяці Комуловича закінчилась. Хоча закінчилась без бажаних наслідків, проте вона мала свій вплив на козаків, які наглядно бачили, що поступнево підготовляється велика протитурецька війна, що в ній зможуть вони відіграти певну роллю.

РОЗРУХИ В БРАЦЛАВЩИНІ

В міжчасі Наливайкові козаки розташувались на посілостях Брацлавської волости. Назагал Поділля сприяло козацькому рухові. Початки спротиву брацлавських міщан супроти королівської адміністрації датуються вже в початках 90-их рр. Польний гетьман Станіслав Жулкевські в листі до Яна Замойського з листопада 1592 року згадував для порівняння з існуючою ситуацією — часи Стефана Баторого, в яких проти непокірних міщан видано окремий декрет³⁴⁾. Вже під час повстання Косинського у вересні 1592 року — міщани з Пикова відкрито стали по його боці. Це саме явище занотовуємо в часах діяльності Наливайка³⁵⁾. Осінню 1593 року загострився кон-

флікт між брацлавськими міщанами й урядом. Міщанський рух очолював Роман Титченко — міський війт. Що правда Михайло Антонович у своїй праці називає його Тишковичем. У тогочасних історичних документах зохвалилися три варіанти його прізвища: В протестації Струся з квітня 1594-го року брацлавського війта названо Р. Титченком. В скарзі брацлавської шляхти проти міщан названо його Романом Тиковичем, а у листі брацлавських міщан Тищенком. В кожному випадку брацлавський війт проявляв в тому часі неабияку політичну діяльність. Його противником був королівський урядник староста Ю. Струсь — який головно спирався на брацлавську шляхту. Титченко сприяв козакам Наливайка, допомагаючи їм харчами і тримаючи їх на квартирах у місті. Як згадував Жолкевські у вищезгаданому листі³⁶⁾:

"Takowy ich upor i swawolenstwo, ze to juz ni na Boga ni na Króla ni na zadna rzecz wzgledu nie maja"...

Існували навіть підозріння, що брацлав'яни за допомогою козаків зв'язались із кримським ханатом³⁷⁾. Звичайно це були необосновані вигадки польських урядників із інтенцією скомпромітувати революційний рух брацлавського міщанства. Зв'язки Наливайка з брацлавським міщанством і навпаки вимагають окремої студії, яка докладно проаналізувала б співпрацю й спільні пляни на майбутнє. В нашій праці заторкнемо лише головні зариситієї співпраці, залишаючи мікроаналізу цього цікавого явища на майбутнє. Вже Михайло Антонович зазначив, що походження Наливайка з Поділля мало значення в його зносинах з брацлавцями. На Поділлі був також "складовий пункт козацької здобичі"³⁸⁾. Тогочасні джерела відновлюють зв'язок Наливайка з галицьким підчашим Андрієм Тарановським — сторонником дому Габсбургів. Це свідчить, що по його стороні стояли деякі шляхтичі, а не лише міщанство. Розташувшись на Поділлі, Наливайко рішив дати своїм людям короткий відпочинок, а разом готувався до нового протитатарського походу.

ЗАПОРІЖЖЯ І МІСІЯ ЕРИХА ЛЯСОТИ

Козацтво в Україні в цих неспокійних часах було дуже розрушене. Війни Косинського, похід козаків на Київ, а вкінці різні поголоски про протитурецьку війну — все це спричинилося до нового походу запорожців на турецькі посілости. В грудні 1593-го року запорожці вирушають на дунайські турецькі міста³⁹⁾.

31) Л. Еварницький: *История Запорожских козаков*, т. 2, Ст. Петербург 1895, стор. 104.

32) Грушевський, цит. пр. стор. 199

33) Велика Історія України за ред. проф. д-ра Івана Крип'якевича. Вінніпег 1948, стор. 410.

34) "Listy" цит. пр. стор. 39

35) Л. Винар: "Северин Наливайко й революційний рух Брацлавського міщанства". Розбудова Держави ч. 20, 1956.

36) "Listy", цит. пр., стор. 39.

37) Антонович, цит. пр. стор. 54

38) Антонович, цит. пр. стор. 55

39) Hurmuzaki III, 2 40; XI 412; Жерела VIII, ч. 53

Урехі подає, що походом проводив Наливайко і Лобода⁴⁰). Польські джерела лише згадують Григорія Лободу⁴¹). Грушевський догадується, що Наливайко замішаний до того походу через недогляд⁴²). Це припущення треба вважати правильним, бо в тому часі Наливайко не був у дружніх взаєминах із запорожцями — з уваги на свою участь у битві проти низовців під П'яткою. Лиш згодом відносини між козаками Наливайка і запорожцями трохи поправились. Урехі подає, що козаки скорм маршем перейшли через Молдавію і напали на місто Джурджево, в якому в тому часі відбувався армарок⁴³). За тим джерелом і хронікою Бельського довідуємося, що козаки зруйнували Джурджево, забрали багато здобичі й відійшли домів. Турецько-молдавська погоня їх не здогонила.

В італійському звіті Контаріні зазначено, що козаки зруйнували такі міста як: "Orsovia", "Jurgiew" (Jurgova, Jorgrow).

Михайло Антонович представив цей похід в іншому світлі як Грушевський. Він вважає що "Jurgiew" історики мильно розшифрували як "Джурджа". Зокрема цей автор вказує на мильну інтерпретацію того походу в Барвінського й Грушевського⁴⁴). Джурджево лежить 500 км. в повітряній лінії від Дністра. Автор думає, що заключення Барвінського, мовляв, козаки по розгромі Джурджево рушили далі на похід і зруйнували Орсову над Залізними Воротами Дунаю — є неправдиві. Впродовж такого відносно короткого часу козаки не могли промаршувати без перешкод такий шмат дороги. Натомість Антонович згідно з думкою Йорґи — вважає, що Лобода пішов походом на південну Бесарабію й зруйнував Оргіїв. Думка Антоновича, мабуть, більш правдоподібна, як висновки Барвінського, якщо на увагу брати тодішні проблеми часу й віддалі. У кожному випадку всі історики погоджуються, що цей похід Лободи належить до найвизначніших козацьких виправ у ранніх 90-их рр. XVI століття. Похід Лободи не треба зв'язувати з політикою Ватикану чи Австрії, з якими козаки в 1593 році ще не мали жадного тривалого договорення. Аж в наступному році козацькі війська брали участь як одна з самостійних складових формацій в європейській протитурецькій коаліції.

З Рудольфом II козаки були зв'язані військовим союзом уже в перших місяцях 1594-го

року. На увазі маємо поїздку Хлопницького на цісарський двір у Празі, де він заявив, що козаки можуть виставити 10,000 війська і вдарити на татар, які вибирались у похід на Угорщину. Подорож Хлопницького до Праги (Хлопницький — бувший коморник за часів Стефана Баторого) мала відбутись з його власної ініціативи без порозуміння з козаками. Вже раніше ми висловлювали погляд, що ця справа належить до дискусійних. Хлопницький звернув увагу Рудольфа II, що козаки зуміли б знищити і недопустити на угорський театр війни допоміжних татарських військ. З цієї пропозиції був Рудольф вповні задоволений, прийняв Хлопницького на цісарську службу і вислав його з цісарськими знаменами на Запоріжжя. В слід за ним вислав окремого австрійського посла Лясоту, який ближче мав домовитись із козаками відносно воєнних дій.

Свій договір із козаками намагалась Австрія держати наразі у великій таємниці. Проте правда вийшла скоро наверх. Вже 19 березня того року Жулкевські писав Замоїському, що Хлопницький був у Прилуках, маючи з собою німецьких послів і їхав на Січ. Хлопницький мав розписувати листи й закликати городових козаків на службу до австрійського цісаря. В дальшому доносив, що "козаки дуже зброяться, по містечках і селах подніпровських "Spize sobie gotuja"⁴⁵). Як бачимо, поляки дуже скоро довідались про зв'язки козаків із австрійським цісарським двором. Цього самого року прибув до Польщі чавш турецького султана з листом⁴⁶), в якому Порта повідомляла Польщу про війну з Австрією. Турецький посол згадував про плянований татарський похід на Угорщину і просив поляків, щоб не перешкождали ханові в його замірах і вважали на козаків. Польща не бажала собі наражувати Туреччину. Тому в своїй відповіді до султана⁴⁷) поляки заповнили Порту про своє дружнє відношення до Туреччини. Про козаків, як звичайно, згадали як про своїх найгірших ворогів. Рівночасно польські сенатори написали до цісаря листа⁴⁸), в якому жалілися, що Хлопницький без жадних порозумінь із польським урядом в імені цісаря збирає козаків і бунтує суспільство на протитурецьку війну. Рудольф II знайшовся в дуже незручній ситуації. Як зазначає Барвінський, він викручувався всілякими способами.

(Закінчення слідує)

40) Emilo Picot: Chronique de Moldavia par Gregoire Urechi. Paris 1878, стор. 589.

41) Гайденштайн, стор. 304

42) Грушевський, цит. пр. стор. 199

43) Урехі, цит. пр. стор. 589

44) Барвінський, цит. пр. стор. 6-7; Грушевський, цит. пр. стор. 199.

45) "Listy", цит. пр. стор. 45; Барвінський, цит. пр. стор. 15.

46) гл. додаток ч. IV, в цит. пр. Барвінського.

47) там же ч. V.

48) там же ч. VI

УКРАЇНЬСЬКА МОРСЬКА ПІХОТА

Короткий історичний нарис

Морська піхота, як існувала, так і існує тепер майже по всіх державах світу, які мають воєнну фльоту. Завданням її є нести службу на побережжях держави і у воєнно-морських кріпостях, а в деяких державах, як Англія і ЗДА, то вона крім того несе муштрову й поліційну службу, як на воєнних кораблях, так і на побережжі, заступаючи воєнно-морську жандармерію. В ЗДА морська піхота так зв. "Marines" існує майже від самого початку зорганізування північно-американських збройних сил і є на суходолі елітою серед цих сил. Вона особливо відзначилася в останній світовій війні і у війні в Кореї. Тому на чолі цього роду зброї поставлено ще окремого "міністра", який має окремі права і не виходячи з підлеглості флоту, стає майже на рівні з міністрами війська, фльоти і повітрофльоти під загальним кермуванням держ. секретаря збройних сил ЗДА. В ЗДА морська піхота є в більших формаціях і бере енергійну участь також і в суходільних бойових операціях.

Після революції в Росії, в Україні лишилися частини морської піхоти:

1) Балтійська морська дивізія в гирлах Дунаю під командою контр-адмірала князя Трубецького, яка виконувала лише бойові функції морської піхоти, бо переважно складалася з моряків-матросів і старшин фльоти. Українізація цієї дивізії дала нам "Дунайський полк морської піхоти".

2) "Спеціальна десантна дивізія" в Севастополі — властива морська піхота, якої призначенням було захоплення Босфору й Царгороду. Дивізія складалася з 3-х полків, які по українізації одержали назви: Царгородський, Босфорський і Кримський полки морської піхоти.

3) Одеський морський батальйон — пізній полк — теж властива морська піхота, якого призначення було те саме, що й "десантної дивізії". Він перебував на західному фронті. По українізації одержав назву "Одеського полку морської піхоти".

Однострій цих частин був загально-військовий, лише парадним одностроєм Балтійської дивізії були однострої матросів із синіми комірами, і Одеського морського полку, а за ним і українського Одеського полку морської піхоти були однострої матросів, лише з червоними комірами.

Але, на превеликий жаль, із цих частин,

так само як з українізованих частин війська, мало що лишилося, дякуючи короткозорій політиці Центральної Ради.

За Гетьмана наказом по морському відомству ч. 70 з 23 травня 1918 р. починається формування Першої бригади морської піхоти в складі 3 полків для несення служби оборони спочатку лише північно-зах. району побережжя Чорного моря.

Всіми справами морської піхоти, які по цьому питанні не входили в обсяг морського генерального штабу, видав головний морський штаб через свій "Відділ морської піхоти".

За Директорії по призначенні українським морським міністром повного енергії і організаційного хисту капітана III ранги Михайла Івановича Білінського, останній жваво взявся за формування нових морських частин, які б відразу можна було перекинути на побережжя Чорного моря, а у випадку необхідності використати на бойових фронтах на суходолі.

3 лютого 1919 року у Вінниці почалося формування морського полку, про якого тут, як частину чисто морську, більш не згадуємо, лише те, що це формування, за згодою військового секретаря ЗОУНР було перенесено до Ко-

Капітан III ранги М. І. Білінський (сидить) і його ад'ютант, капітан-лейтенант С. Шрамченко в однострої української морської піхоти Гуцульського полку.

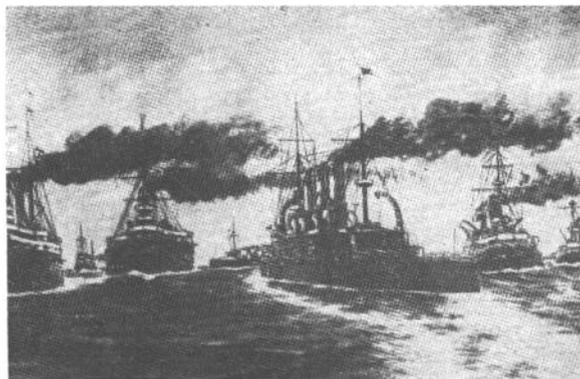
ломи, де він далі мав би поповнюватись матросами і підстаршинами-українцями б. австро-угорської фльоти.

В той же час події в Україні склалися так, що ціле Чорноморське побережжя було окуповане воєнними силами Антанти. Але морський міністер непохитно вірячи в тимчасовість такого положення наказом по Мор. Відомству ч: 1/101/53 24 березня 1919 року затвердив штат "І Гуцульського полку морської піхоти". Сама назва ця повстала з того, що мор. міністер особисто, разом із автором цих рядків, побував на Гуцульщині і зупинився на цьому гарному Гуцульському племені, як здатному з гір і річок на майбутніх моряків, тим більш, що лише тимчасово малося їх взяти до морської піхоти з переводом пізніше до фльоти. Формування полку почалось у Бродах. Наказом по морському відомству ч: 18/132/74 від 16 квітня 1919 року, для цього полку був встановлений спеціальний чорний однострій, а для старшин полку були встановлені золоті відзнаки-паски, подібні до відзнак старшин УГА. Між іншим цей однострій І Гуцульського полку морської піхоти був урочисто подарований полком кап. III ранги М. І. Білінському і його ад'ютантові тоді — авторів цих рядків — як організаторам полку, і цей однострій заховався було в автора цих рядків і в 30-х роках був переданий до Українського Музею у Львові.

Тим часом І Гуцульський полк морської піхоти вже сформований одержав наказ пересунутись до Тернополя, а відтіля на фронт під Волочиська проти большевиків, де й одержав перше бойове хрещення при здобутті ним Волочиськ (5. 5. 1919); і далі він мав бої за боями — Ярмолинці, Копайгород, Фельштин, Глодося, Бар, Коростовецький ліс, Пост Подільський (під Жмеринкою) — потім відступ і знову наступ.

В цей же час морський міністер М. І. Білінський подався до димісії, не бажаючи співпрацювати в занадто соціалістично-лівому кабінеті міністрів Мартоса. То він наказом по М. В. ч: 164/89 з 24 квітня 1919 року почесно був зазначений у спис І Гуцульського полку морської піхоти, а вже наказом по М. В. з 22 травня 1919 року ч: 31/236 він був призначений начальником дивізії морської піхоти, бо вже формувався "2-й полк морської піхоти", з яким кап. М. І. Білінський виїхав на фронт під Жмеринку. В той же час в Кам'янці на Поділлі розпочато формування "3-го полку мор. піхоти".

Далі нашій морській піхоті довелось брати участь у жорстоких боях під Цвітковим вже з Денікінським військом, де вона мала поважні втрати. Дальші бойові події і відступ аж під

Дефілада Української Державної Фльоти після підняття нею на кораблях українського державного прапора в день 29-го квітня 1918 року при Гетьмані П. Скоропадському.

Любар, де зайшло переформування частин для І Зимового походу Армії УНР і тоді І Гуцульський полк і рештки 2-го і 3-го полків мор. піхоти ввійшли (6. 12. 1919) до складу 5 Збірного полку Київської Дивізії, з яким вони зробили весь цей легендарний похід. Добре згадує про морську піхоту і ген. Омелянович-Павленко, командуючий армією, в своїй праці "Зимовий похід" ("За Державність", Збірник 4, стор. 58).

В 1920 році рештки морської піхоти перебули всю кампанію, як окрема перша сотня 29 стрілецького куреня. По цій кампанії були інтерновані поляками в Олександрові, Каліші і Щепіорні. У "2-й Зимовий похід" пішли майже всі. Чимало входять під Базаром у число 359 розстріляних там большевиками.

Кап. М. І. Білінський пішов теж у "2-й Зимовий похід" і загинув там під Базаром у селі Нові-Міньки героїською смертю. Вистрілявши по большевиках 8 набоїв із своєї пістолі Колта, яку він мав ще з фльоти, він дев'ятим набоем позбавив себе життя, щоб не дістатись живим у руки червоних. Труп його знайшли пізніше селяни й поховали там.

На закінчення ще треба згадати про зукраїнізовану морську кріпосну артилерію морських кріпостей Севастополя, Керчі, Очакова, Кінбурну і Одеси (кріпость воєнного часу). Парадний однострій цих частин був матроський, лише коміри були червоні.

Щодо шалок-кашкетів, то морська піхота мала, головним чином у парадному стані, матроські кашкети з чорними стрічками, на яких були написи срібними (у відміну від фльоти, де всі ці написи були золотими) літерами, як напр.: "ОДЕСЬК. П. МОР. ПІХ.", "І ГУЦ. П. МОР. ПІХ.", "3 ПОЛК МОР. ПІХ." ітд., а в морській кріпосній артилерії — червоними літерами, як напр.: "СЕВАСТ. М. КРІП. АРТ.", "ОЧАКІВ. М. КРІП. АРТ." ітд.

УКРАЇНСЬКИЙ ВОЄННИЙ ПРАПОР МОРСЬКОЇ ФЛЬОТИ

(ОФІЦІАЛЬНИЙ ІСТОРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ)

Витяг із "Своду Воєнно-Морських Постанов" книга X, "Морський Устав", який діяв в Українській Державній Фльоті в рр. 1917—1920 і був остаточно затверджений 25 січня 1919 року ч. 79, т. 5 ("Вістник Державних Законів У. Н. Р." Випуск 5-й).

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ВОЄННИЙ ПРАПОР

Ст. 1284. Воєнний прапор — білий із синім хрестом, який ділить прапор на чотири рівні частини. Ширина хреста $1/2$ всієї довжини прапору. Відступивши на $1/8$ ширини хреста, проходить коло нього такої ж ширини: (теж $1/8$ ширини хреста) синя смужка, крім тих його боків, які прилягають до крижа. В крижі ж відступивши на $1/8$ ширини хреста від його боків міститься гюйс: національний прапор Держави (складений з синьої і жовтої горизонтальних смуг), в центрі якого міститься золотий тризуб з хрестом, такої ж ширини, як хрест і в 1 і пів рази вищий своєї ширини.

Шанується, як етяг у полку і всі служачі на кораблі мусять охороняти цей прапор до останньої краплі крові, як прапор Української Держави. Воєнний прапор підноситься на гафелі чи на кормовому Флаг-штоці.

Ст. 1285. Воєнний прапор носять всі кораблі, які знаходяться в кампанії, а з тих які не знаходяться в кампанії: кораблі, залічені до озброєної резерви: від восьмої години вранці до заходу сонця щодня, як на якорі, так і на ходу. В негодию погоду дозволяється його спускати, але при зустрічі в цей час із іншим кораблем українським чи чужоземним під прапором, прапор мусить негайно бути піднесений і коли він буде притриманий достаточний час, щоб міг бути роздвленим, дозволяється його знову опустити. Інші кораблі, які не знаходяться в кампанії, носять воєнний прапор лише в неділі і святочні дні.

Ст. 1286. Від заходу сонця і до восьмої години вранці, прапор підноситься при виході з рейду, на якому є кріпость, чи стоять воєнні

кораблі, при чому прапор опускається по віддаленні від рейду; 2) при вході на рейд при тих самих обставинах; коли корабель стане на якор, прапор негайно опускається; 3) стоячі на рейді: коли другий воєнний корабель приходить на нього чи виходить; прапор опускається, коли цей корабель стане на якор чи віддалиться з рейду; 4) при зустрічі в морі з кораблем під прапором, виконується приведення в попередній (1285) статті.

Ст. 1287. Під час бою, на очах ворога, воєнний прапор підноситься не тільки на гафелі, але і на мачтах вдень і вночі.

Ст. 1288. Прапор підноситься і опускається завжди слідуючи за старшим, а в окремому плаванні по особистому наказу командира.

Ст. 1289. Під час бою охорона прапору доручається окремому надійному підстаршині, який не допускає до нього торкатись без особистого наказу командира. Наколи прапор буде збитий, він негайно мусить бути замінений другим, щоб ворог ані на один момент не міг припускати, що прапор перед ним був опущений.

Ст. 1290. Воєнний прапор носять усі кораблі Української Державної Фльоти, які знаходяться під командою морського старшини.

С. Шрамченко

Капітан-Лейтенант Фльоти

б. Голова Міжвідомственої Комісії при Мор. Міністерстві по виробленні Українських Державних Прапорів у 1919 році, б. Член цієї ж Комісії в 1918 році.

Перший і оригінальний Український Прапор знаходиться у Кап.-Лейт. С. Шрамченка і був завжди з ним від часів Української Державности.

ВІД УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ

На прислані до музею грошові датки чи матеріяли як дар, Український Національний Музей іпродовж 24 годин висилає поквітовання й подяку, а також поміщує в найближчій числі журналу "На Слідах" справоздання від кого і що одержано. Коли б помилково не було поміщено в журналі, чи

ге одержано посвідки, просимо негайно нам написати і ми радо виправимо помилку.

За всі продані речі як значки, монети, відзнаки чи картки поквітовань не видається і в журналі не оголошується.

Просимо всіх, хто з нами співпрацює, слідкувати за справозданням у журналі "На Слідах".

ІВАН ФРАНКО -- УКРАЇНЕЦЬ СОБОРНИК

(ПРОМОВА НА ФРАНКІВСЬКОМУ СВЯТІ, ВИГОЛОШЕНА 18-ГО СЕРПНЯ 1956 Р. В. ПОС АНДЖЕЛЕС)

ВІД РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ "НА СЛІДАХ". Поруч друкуємо реферат д-ра Яра Славутича, виголошений 18-го серпня 1956-го р. в Лос Анджелесі, на Франківському святі. Д-р Яр Славутич народився 1918-го року на Херсонщині в старовинній шляхетській родині, де свято зберігалися українські традиції (один із предків був козацьким полковником, маючи герб власний, а інший — професором Київської академії, трохи пізніше). В 1940-му р. закінчив Я. С. Запорізький Педагогічний Інститут (мовно-літературний факультет) із дипломом викладача української мови. Перед війною короткий час читав у десятиріччі. Впродовж соколових років займався переважно літературною діяльністю. Після приїзду до Америки відновив студії в Пенсильвенському університеті, де одержав магістерський диплом (1954), а згодом диплом доктора філософії (1955). Спеціалізувався в славистиці. З 1955-го р. д-р Яр Славутич працює викладачем української мови у Військовій Школі Мов у Монтерей, де також займається жвавою громадською діяльністю: разом зі своїми студентами (американськими офіцерами) та іншими викладачами брав участь у Шевченківському святі у Сан Франциско (березень, 1956), влаштував дві виставки українського народного мистецтва на Монтерейському півострові, організував зразковий український відділ у військовій американській бібліотеці тощо. Д-р Яр Славутич має надруковані чотири збірки поетичних творів, автобіографічну поему "Донька без імені" (про участь у боях УПА), нагороджену на конкурсі видавництва "Америка", і три книги з ділянки літературознавства, в т. ч. англomовну ДИ МЬЮЗ ІН ПРИЗОН, видану "Свободою". Його поезії друкувалися також німецькою англійською (в 1949-ому р. вийшла з друку збірка поезій у перекладі В. Державина), еспанською та білоруською мовами.

Друкуючи реферат д-ра Яра Славутича, що його дуже прихильно зустріла українська громада у Лос Анджелес, сподіваємося, що актуальна тема цього реферату та цікаві думки автора змусять до застанови деяких наших політичних діячів і заставить їх бути справжніми соборниками не на папері, а в повсякденному житті, саме таким соборником, яким був Великий Іван Франко.

Вельмишановна Громадо!

Коли вшановуть якогось автора, то беруть із його діяльності передусім те, що пережило його самого, що стало надбанням усієї нації, її культури.

Іван Франко, столітній ювілей якого ми сьогодні врочисто святкуємо, зробив для України дуже багато. Франкова творчість пережила свого автора й стала дороговказом для нації. Щоб повністю зрозуміти велетенську працю Франка, щоб оцінити його заслуги, тре-

ба перш за все вникнути не тільки в час, коли жив і творив великий письменник, але й у ту добу, що передувала йому.

18-те сторіччя було для України справжньою домовиною. Нація, що колись під проводом Богдана Хмельницького збройно потрясала сходом Європи, що ще в 17-ому сторіччі променювала з Києва своєю літературою й церковним будівництвом на темну й відсталу Московщину, ця нація впродовж 18-го сторіччя перетворилася в етнографічну масу, в Іванів без роду й племені. Впродовж 18-го сторіччя Україна стала провінцією московської імперії, яка шляхом підбоїв і завоювань зростала на силі. Культурні зв'язки з західною Європою були обірвані. Наша еліта або сполонізувалась, або змосковщилась. Українські селяни попали в московське кріпацтво. Над Україною навис московський батіг.

Маленький проміньчик блиснув наприкінці 18-го сторіччя. Це був Іван Котляревський. Сміх "Енеїди" пролунав трагікомічно, але не зник безслідно. Незабаром появилася Тарас Шевченко. Гнівний Шевченко, що пробудив українську етнографічну масу з летаргічного сну. Людяний Шевченко, що відкрив у затурканому кріпакові високі якості людини. Революційний Шевченко, що пригадав славне героїчне минуле України і вказав українцям на їхнє світле майбутнє, на визволення.

Справді, Шевченко збудив Україну від сну, але не йому довелося викінчувати формування української нації, різьбити її контури й лінії. Саме Франкові випала ця велика й відповідна місія завершити формування нас — як модерної нації з усіма належними атрибутами.

Франкові довелося працювати дуже тяжко. Недаром в одному з ранніх своїх віршів двадцятидворічний поет символічно порівнював свою працю з каменярем, що на "пустій і дикій площині" лупає скалу, бо йому долею "призначено скалу сесю (оцю — Я. С.) розбити".

Не для слави й не для багатства поставив себе поет "на шляху поступу". Як колись Шевченко кликав до повстання в безсмертному "Заповіті", так Франко наполегливо працював і вірив що "прийде час", коли ми

... своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками

Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

Можна сміливо сказати, що саме Іван Франко був різьбарем модерної української нації.

На щастя для України, Франків талант був універсальним. Кожну ділянку культурного життя збагатив він своїми цінними творами. Поет, прозаїк, драматург, літературознавець, фолклорист, науковий дослідник і коментатор старо-українських текстів, партійно-політичний діяч, публіцист, видавець, — в усіх цих царинах лишив Іван Франко свій великий і цінний вклад.

Народжений у західній частині України, Франко висотою свого духа ще в молодості вийшов поза своє льокальне (крайове) оточення. Він усвідомлював себе не лише представником Галичини чи західньої частини України, а взагалі українцем, саме українцем-соборником.

Соборництво Франка впливало з таких, як мені здається, трьох основних настанов його творчості.

1. Усвідомлення України як терену "від Кубані аж до Сяну-річки", себто в її властивих етнографічних межах.

2. Прямування до "єдиної й одноцільної" української літературної мови, базованої передусім на центральних українських говірках.

3. Підняття стану української літератури на вищий рівень, щоб таким чином зрівняти її з досягненнями західньо-європейських літератур. Отже — послідовне поширення тематики за рахунок біблійних чи східних тем (напр. "Мойсей", "Коваль Бассім", притчі тощо), тем із української історії (цикл поезій "На старі теми", поема "Іван Вишенський", повість "Захар Беркут"), підняття технічного, зокрема версифікаційного рівня, усвідомлення стилю — як конкретного технологічного компонента і т. д.

Ілюстраціями до цих, визначених мною, основних настанов Франка служить його багатогранна творчість.

Як же розуміти Франка як тип модерного українця, українця-соборника?

Перш за все, Франко в своїх творах не раз визначував Україну як "неподільну" територію "від Кубані аж до Сяну-річки". Народжений майже на самому краю України — в Нагуєвичах, він сприймає Чорне море — як українське море.

Покотиш Чорним морем гомін волі:

І глянеш, як хазяїн домовитий, —
так визначує поет майбутнє України.

Карпати й Кубанщина для Франка — український терен:

Труснеш Кавказ, вперешешся Бескицом, —
говорить поет про майбутню Україну. При чому Бескиц виступає в ролі пояса, що підпірізує тіло України. Отже, за всіма ознаками, — не край, а середину. Таким чином "забескидна" Україна, себто наше Закарпаття, для Франка було своїм.

В іншому вірші, нав'язуючи до "Слова о полку Ігореві", Франко мріє, як би то

Блакитного того Дону
Шоломом напиться.

Таким чином і Донецщина для Франка близька і рідна, як і Дрогобиччина.

З почуттям великої любові пише поет про Січ, колиску нашої слави, як про "святе діло":

Гей, Січ іде,
Красен мак цвіте.
Кому прикрє наше діло, —
Нам воно святе.

Об'єднання української території в одну соборну державу для поета було конечною необхідністю. Він закликав:

"Гей, вставаймо,єднаймося,
Українські люди!

Поет сів поміж українцями віру в те, що Україна "ще не вмерла і не вмере". "Прийде час" і тоді

Встане славна мати Україна,
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяну-річки
Одна, неподільна.
Щезнуть межі, що помежували
Чужі між собою,
Згорна мати до себе всі діти
Теплою рукою.

Звідси й впливала Франкова національно-соборницька ідеологія:

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити...
Нам пора для України жити...

Бо пора ця великою єсть:
У завзятій важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю і славу, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

Друге. Соборництво Франка виразно помітне на мові його творів. Коли ранні твори поета були переповнені провінціалізмами, словами зрозумілими лише для західніх українців, напр. **огень, тота, противно** (в значенні **навпаки**), **прецінь** і т. п., то в пізніших творах кількість таких провінціалізмів помітно знижується і нарешті майже зовсім зникає. Що пізніше, то все більше й більше замінює Франко провінціалізми на загально-українські сло-

ва, що вже усталилися на той час у літературній мові. Він сам писав, що "підправляв мову" під час перевидання своїх творів. Про свою орієнтацію в мовних питаннях Франко недвозначно висловився в статті "Літературна мова і діалекти" (ЛНВ, ч. 2, 1907):

"Кожний, хто брався писати... і мусів починати від Котляревського, Квітки-Основ'яненка, Шевченка, Марка Вовчка, Нечуя-Левицького, мусить бачити, що тут, у мові тих письменників, лежить основа того типу, яким мусить явитися вироблена літературна мова всіх українців.

(За книгою "Українська літературна мова" Василя Чапленка, ст. 187).

В іншому місці Франко виступає за українську мову як "єдину й одноцілну".

Роля Франка в формуванні соборної української мови дуже велика. Завдяки Франкові, наша мова збагатилася на різноманітну публіцистичну й наукову лексику, бо саме він — один із перших — дав зразки української публіцистичної й наукової мови.

Третє. Соборництво Франка виразно помітне також у тематиці, а найголовніше — в мистецьких осягах його творів. Віддавши данину народницькій течії в нашій літературі, він — один із перших — заманіфестував просякання своєї творчості добірними здобутками світової літератури. Всебічно озброєний, начитаний, доктор філософії, знавець багатьох мов, він перекладав багатьох античних, європейських та інших авторів, творчо абсорбуючи їхні здобутки для добра й розвитку нашої літератури.

Франко завжди був тієї думки, що треба розширювати діяпазон нашої літератури, бо поезія інших націй, подана українською мовою, збагачує нашу культуру.

...не в тім річ, із якої бочки бере поет напій, що подає своєму народові, а в тім, який напій він подає йому, чи чисте підкріплює вино, чи наркотик на приспання. Я наркотиками не шинкую, —

заявляє поет, подаючи читачам справжнє "підкріплює", відстоєне вино.

Поема "Мойсей" — найвище творче досягнення Франка. Це передусім філософська поема, в якій автор, узявши біблійний сюжет, розглядає Мойсея — як провідника народу. Щось біографічне є в цьому творі. Автор, що ставить своїм ідеалом слугування народові, зображує ніби себе самого, накладає печать свого духа на українську націю.

Тут приходимо до питання: чи гідно ми несемо печать Франкового духа? Чи робимо ми так, щоб скріплювати ті постулати, саме постулати соборництва, що їх визначив нам великий син України — Іван Франко?

В ім'я ідеї соборництва Франко не вагався приносити себе навіть у жертву. Загально відомо, що подружнє життя поета випало нещасливо, але він ніколи не нарікав. Навпаки був гордий із того, що його дружина була киянкою — представницею іншої частини України, від якої Галичина впродовж віків була силоміць відірвана. Як бачимо, навіть у приватному житті Франко був послідовним українцем-соборником.

Вся любов Франка була спрямована до України. В одному з своїх віршів він признавався:

Як я люблю тебе, мій рідний краю,
Як я люблю красу твою, твій люд,
Як гаряче молюся і бажаю
Для твого щастя свій віддати труд.

То ж і ми, українці, розсіяні по всьому широкому світі, виконуючи заповіді Франка, віддаймо свою любов нашій соборній Україні, працюймо для її визволення з-під найбільшого ворога людства — московського комунізму. Це наше слугування Україні буде кайкрайшим вшануванням пам'яті великого Франка, що так її любив, так страждав за неї, формував її й розвивав її культуру.

Хай же буде вічна слава Великому Соборникові — Іванові Франкові!

ЗАКЛИК УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА

Українське Вільне Козацтво відіграло історичну роль в роках 1917-1918. В Українському Національному Музею є відділ, в якому збирається всі документи, матеріали, фотографії, друковане слово, взагалі все, що має відношення до руху Українського Вільного Козацтва. Просимо всіх побратимів надсилати такі речі до Українського Національного Музею для збереження і щоб передати прийдешнім поколінням.

Бажані були б у першу чергу всі друки з 1917-1918 року та фотографії осіб, які приймали участь в Українському Вільному Козацтві. Дані всі матеріали про цей рух на еміграції.

Все листування й матеріали слати на адресу
Українського Національного Музею
Онтаріо, Каліфорнія

З МУЗЕЙНОГО АРХІВУ

До музею поступив архів покійного Івана Орлика, переданий панею Т. Орлик — вдовою по покійному Іванові Орликові. Вона живе тепер у Дезерт Спринг — Каліфорнія. При розборі цього архіву стверджено, що містить він дуже багато цікавого матеріалу і багато цінних документів, невідомих нашому загалові.

Іван Орлик родився 22 вересня 1890 року в селі Товмачик, коломийського повіту в Галичині. Служив в австро-угорській армії підстаршиною. Перед першою світовою війною він приїжджає до Америки. Вступає до американської армії, спочатку йде до вишколу в Салт Лайк, а опісля дістається з армією на Філіппіни. Здібний і рухливий — він звертає на себе увагу вищого начальства і його призначають до Владивостоку, в експедиційний корпус, який тоді стояв у Сибірі. Там його призначають до "інтеліджен сервіс" як людини, яка володіє кількома мовами та яка влучно вміє оцінити політичне положення та політичні рухи того часу.

Він приймає діяльну участь в українському русі на Зеленому Клині. Ми бачимо його серед плеяди наших славних політичних діячів на Зеленому Клині. В його архіві дуже багато цінних документів, які свідчать про його діяльність для української справи та протидії ворожим силам українського народу. В його документах ми знаходимо дуже докладний рапорт про ген. Прхалу, який тоді перебував у Томську на Сибірі і про всі ті злочини як розстріли, вішання людей, тортури над безборонним населенням в Сибірі. Опісля в році 1939 той же ген. Прхала пописувався своєю жорстокістю над нашими Карпатськими Січовиками.

Іван Орлик передбачав дуже багато історичних подій, які опісля сповнилися, що доказує, що це був небуденний політик і людина, яка влучно аналізувала події тих часів, що були дуже складні.

Бл. п. І. Орлик по виході з армії був у Каліфорнії, де приймав діяльну участь у громадянському житті.

Помер Іван Орлик на сухоти в році 1943. Його хоронили ветерани американської армії з всіми почестями, які належать старшині американської армії: домовина була покрита американським прапором, несли домовину вояки та останню сальву з крисів дали вояки-ветерани з Сан Бернардіно біля Лос Анджелес.

В архіві бл. п. І. Орлика ми знайшли його промову в англійській мові, яку покійний вголосив у Вінсвуд-Каліф. на зібранні учительської асоціації. В цій промові він передба-

ІВАН ОРЛИК

Політичний і громадський діяч.

* 22-го вересня 1890 † 22-го червня 1949 року

чав події, а головню він не вірив німцям і в промові він каже, що німцям потрібна лише наша земля. Це говорив він ще в березні 1940 року тоді, коли більшість наших провідників вірила, що Німеччина допоможе нам визволитись. Він у своїй промові виступає навіть проти чуток, що українці є пронімецького наставлення. Він знав, що український загал під тиском московської агресії вже стільки витерпів, що навіть надіявся, що Німеччина допоможе йому скинути ненависне ярмо Москви. В своїй промові він доказує, що Німеччина є ворогом українських визвольних змагань і він не помилився.

Phelan, California.

March 15, 1940.

UKRAINE IN WORLD AFFAIRS.

(A Speech presented by John Orlyk at the meeting of Wrightwood's PTA.)

What course will Ukraine take in the present war? Some people uncritically repeat the malicious invention of Russian and Polish chauvinistic publicists that Ukrainian are pro-German. The truth is that there is no ground for such an assertion.

Ukrainians know very well that Germany is not interested in the re-establishment of the Ukrainian State. On the contrary, such a State is not wished for, because, on the one hand a Ukrainian State would stand in Germany's way of bringing about such relations with Russia as she dreams of, namely, a peaceful conquest from the Baltic to the Pacific; on the other hand, it would prevent her from robbing

the wealth of Ukraine as it was done during the German occupation of the country in 1918. Germany needs only the natural resources of Ukraine, (wheat, coal, iron, sugar,) and the road to the East. All this she considers can be gained by means of some sort of pact with Russia. Even if Germany would create some part of Ukrainian State she would assume control over the Ukrainians and transform Ukraine into a German province, similar to that of the Chekhs and Slovaks. The fate of Carpatho-Ukraine and the pact with Russia bear witness that the policy of Germany with regard to the Ukrainian problem is purely egoistic. Germany played up to the Carpatho-Ukrainians with all kinds of vague intimations in order to frighten Hungary, and to force her to conform to Germany's will. When, finally, Hungary accepted Germany's conditions, the latter gave her Carpatho-Ukraine. Similar barter took place later with Russia when Germany after conquering Poland gave to Russia the Western Ukraine, even if she did know that Russia is a mortal enemy of Ukrainian aspirations for freedom, as much as Poland. But this barter gave Germany much needed friend.

In face of these facts Ukrainians can not sympathize with Germany. To Ukrainians German victory means either to be abandoned in Russian slavery, or to be exposed to German plunder and subjection, as in 1918.

Of her own free will, Ukraine will neither join Russia, nor Germany, nor Poland. She is prevented from doing this by her geographical position — located as she is between the agrarian East and the industrial West, by her historical, cultural and economic connection with both, and by imperialistic pressure from all sides. Ukraine must follow her own independent course, the course of a third power strong enough to prevent and neutralize the covetousness of the Eastern and Western imperialisms.

International relations of the Ukrainian population must be determined by the place of their settlement — by the geographic, cultural, economic and politic border, dividing East from West, the cross-road of cultures, for they live along the highways between West and East and between the Baltic and the Black Sea.

The political, cultural and economic interests of the West and East, finding their cross-roads in Ukraine thus impell her to assume the role of an independent intermediary, the linking and pacifying agent of Eastern and Western cultures as well as of the industrial and agrarian interests of the entire European continent. Russia cannot perform this task because she frightens her neighbors with her imperialistic tradition. Neither could Poland, which, lying geographically adjacent, also frightened her neighbors with imperialistic ambitions.

Ukraine, on the other hand, cannot threaten any one with imperialist aims, and at the same time grants her neighbors and other countries many economic advantages. Were she to cease being the apple of contention between Russia and Poland and were the advantages of her mediation to unite these countries to a common interest, Ukraine would be able — by one sheer physical mass of her population and her economic advantages, together with the assistance of her western neighbors — to stop the pressure of Russia toward the West, and, with the help of Russia, the march of Germany toward the East. Ukraine would then become a base for such European complex which would tend to bring about possibilities of economic self-sufficiency, political sovereignty and preservations of peace on the entire European continent.

All this requires that the Ukrainians have an entirely independent international policy.

The consensus of opinion of all Ukrainian political parties is: The Ukrainians will not cease to struggle for national independence so long as the problem of re-establishing their state remains unsolved.

To accomplish its objectives, Ukrainian policy must cooperate with the progressive world, and couple its activity with those who do not interfere with the Ukrainian struggle against the imperialisms which endanger Ukraine's existence. These imperialisms are, in the main, Russian, Polish, German.

Ukraine is becoming potent enough to assume the role of an independent factor in world affairs. The fate of Europe and the entire world depends on where and how she will cast millions of her population.

ПОВІДОМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ

Цінні набутки

Український Національний Музей одержав від інж. Ю. Лісового з Англії цінний старинний географічний атлас, в якому є 43 мапи. Цікаво, що там є 10 мап десятиох визначних учених різних періодів часу, як то: Гомер, Геродот, Гекатус, Помпійус, Діонісій, Плутоній, Епфорус, як кожний із них собі уявляв земську кулю. В тих часах, тисячу літ перед Різдом Христовим, наша Україна мала інший вигляд і науковці тих часів інакше собі уявляли землі України. На приклад, Геродот, який жив 424 р. п. Х. подає на своїй мапі, що побережжя Чорного моря і Крим були рідко заселені, а від Чорного моря вверх по Дніпру, де тепер Київ і українські землі, написано: "ДЕЗЕРТ" (пустиня).

Другий учений думав, що наша земля квадрата. Інший учений подає, що Каспійське море в про- тилежний бік є формою збанка; шийка впливу іоди виходить у "кінець" світу". А втім майже всі вчені сходилися на тому, що землі випукла, в землі є вогонь, а кругом вода, де вже "кінчасть-світ".

На мапах показано, що побережжя Чорного моря і Крим були колоніями Сирії та Греції.

Цей атлас поповнив музейну картографію аж до теперішніх часів. Ми надіємось, що наші науковці добре простудіюють цей атлас. Атлас вже перефотографовується і ми будемо мати змогу дати в нашому журналі фотографії в цих мап.

МУЗЕЙНІ ВІСТІ

СТОРІНКА УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЙНИЦТВА

ПОЖЕРТВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В КАЛІФОРНІЇ

Поступлення від 1-го вересня до 15-го листопада 1956

ГРИШМИ ПОСТУПИЛО:

Каленик Лисюк, Онтаріо, Кал.	\$550.00	М. Хомяк, Монреал, Канада	1.00
Н. Н., Едмонтон, Канада	400.00	М. Березовський, Лос Анджелос, Кал.	1.00
Катерина Лисюк, Онтаріо, Кал.	300.00	А. Козловський, Нью Гейвен, Конн.	1.00
Б. Фіглюс, Денвер, Колорадо	26.00	К. Чуйко, Ст. Луїс, Мон.	1.00
Ю. Лісовий, Лідс, Англія	15.00	О. Гавдяк, Когос, Н. Й.	1.00
В. Козак, Нью-Йорк, Н. Й.	10.00	Т. Марушак, Елізабет, Н. Дж.	1.00
Г. Гірка, Вафало, Н. Й.	10.00	П. Гавришко, Когос, Н. Й.	1.00
М. Пізнак, Нью-Йорк, Н. Й.	5.00	Д-р К. Матвієнко, Нью Гейвен, Конн.	1.00
Д. Саранчук, Сонома, Кал.	4.00	Й. Ярема, Пленфілд, Н. Дж.	1.00
С. Задоренко, Сан Дієго, Кал.	4.00	А. Хвещук, Грінвіч, Конн.	1.00
А. Гуцал, Нью Маркет, Н. Дж.	3.00	П. Марченко, Нью-Йорк, Н. Й.	1.00
Д-р В. З. Гординський, Драке, Н. Дакота	3.00	Д. Янковський, Міннеаполіс	1.00
М. Чернокошинський, Вафало, Н. Й.	3.00	Укр. Літ.-Мист. Клуб, Нью-Йорк, Н. Й.	1.00
проф. В. П. Тимошенко, Пало Алто, Кал.	2.50	О. Кукіль, Едмонтон, Канада	1.00
Р. Кос, Пасаїк, Н. Дж.	2.00	Й. Біловус, Ван Діке, Міч.	1.00
Д-р Яр Славутич, Монтерей, Кал.	2.00	І. Павлиш, Шікаго, Ілл.	1.00
Д-р Лоза, Вафало, Н. Й.	2.00	Г. Флюнт, Філадельфія, Па.	1.00
І. Фук, Клівленд, Огайо	2.00	Д-р Н. Ценко, Філадельфія, Па.	1.00
М. Бандрівський, Вафало, Н. Й.	2.00	Л. Войчак, Вафало, Н. Й.	1.00
А. Світайло, Лос Анджелос, Кал.	2.00	Анна Біловус, Ван Діке, Міч.	1.00
І. Настоящий, Шікаго, Ілл.	2.00	В. Михайлів, Лос Анджелос, Кал.	1.00
Е. Мельник, Сан Франциско	2.00	О. Тимшовицький, Лос Анджелос, Кал.	1.00
Й. Білас, Когос, Н. Й.	1.00	Д-р Р. О. Климкевич, Маямі Шорс, Фл.	1.00
Анна Курилко, Сиракузи, Н. Й.	1.00	Д. Ямковий, Міннеаполіс, Мінн.	1.00
М. Баяк, Сиракузи, Н. Й.	1.00	Д-р А. Федина, Торонто, Канада	1.00
А. Кручак, Гемтренк, Міч.	1.00	В. Ніч, Нью-Йорк, Н. Й.	0.50
С. Бобіляк, Петерзон, Н. Й.	1.00	А. Шутка, Філадельфія, Па.	0.50
Р. Олексій, Іст Орендж, Н. Дж.	1.00	Й. Рейнарович, Нью Гейвен, Конн.	0.50
С. Купинич, Н. Й.	1.00	Разом	\$1,385.00

МАТЕРІЯЛАМИ ПОСТУПИЛО:

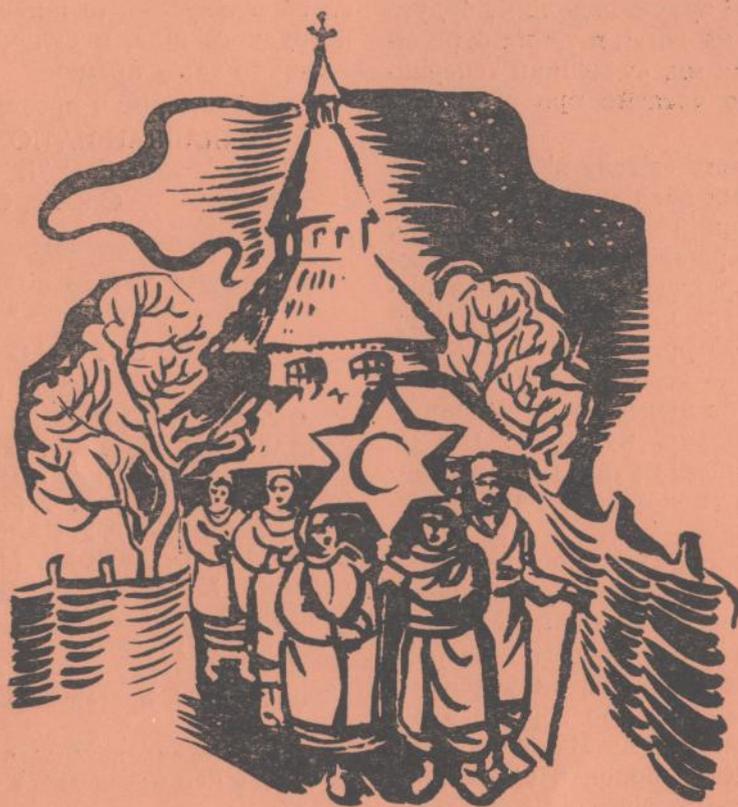
556. Д-р Р. Смаль-Стоцький, ЗДА — 2 ст. мапа України і одно фото Музею в Празі.	559. Проф. В. П. Тимошенко, ЗДА — 4 книжки.
557. В. Петрук, Німеччина — 1 альбом з персон. фам. фото й праці маляра, 13 дерев. писанок, 1 розмальована тарілка, біографія і 35 перс. листів, 1 образ св., 1 образ млина та 32 листи до маляра.	560. Н. Горбанюк, Німеччина — 1 брошура.
558. М. Гадзяцький, ЗДА — 3 листи, 1 витинка, 1 посвідка, 1 штампель збірка, маркові каталоги та один журнал.	561. І. Білий, Німеччина — 1 книжка.
	562. "Волосожар" — Манило, ЗДА — 8 книжок.
	563. Д. Соловій, ЗДА — 6 образів.
	564. інж. Л. Биковський, ЗДА — 1 блок марок та 10 книжок.
	565. Анна Біловус, ЗДА — 2 листівки укр. сюжету, 1 шовкова відзнака і 1 летючка.
	567. М. Фук, ЗДА — 11 книжок.

568. Г. Старовійт, ЗДА — 5 журн. і 5 час.
569. С. Крутий, ЗДА — 1 грамота, різне справоздання й 1 банкнот на 2 фр.
570. Українське Гром. Слово, ЗДА — 1 книжка.
571. І. Голуб, Англія — 26 журналів, 23 кн., 10 фото і картки, 4 марки підп. пошти і 2 бонди АБН
572. В. Слободян, Англія — 40 часописів, 4 прогр., 2 книжки, 2 кал., витинки з час. і 1 ст. календар.
573. В. Федорак, Англія — 10 журн. і 2 календарі.
574. інж. О. Ховайло, ЗДА — 9 рефер., 26 летючок, 1 жетон, 1 відзнака і 1 книжка.
575. В. Козак, ЗДА — вишиваний рушник.
576. Л. Рис, Англія — 2 фотокопії звільнення з конц. табору.
577. Д-р І. Максимчук, Бразилія — 227 штук — кн., журн., фотосвітлини й програмки.
578. Алекс. і Е. Бунька, ЗДА — 7 кн. і 1 фото.
579. сот. П. Олексієнко, ЗДА — 1 портрет ген. Палія, 87 фото звич. і 5 кольор. наклеєні на 6 картонах, 2 афіші, 2 журнали, 1 рисунок, 3 біограф. ген. О. Павленка, 34 святоч. листків, 1 кліша на пам'ятник ген. В. Петрова, 5 запр. і програмок, 1 квиток, 1 блок льосів, 1 коверта з печаткою і ост. лист ген. О. Павленка.
580. С. Микитин, Англія — 22 журнали й 2 книжки.
581. Комзоліх, Англія — 121 журналів, 13 кн., 3 листи, 1 прогр і 1 стін календар.
582. 10 жалібних повід. про смерть д-ра Чехута від Романа Кліма з Аргентини.
583. Д-р В. Попович, Бельгія — 1 фото, 1 манускрипт, проф. В. Залозецького, 6 кн., 1 папка з 8 реф., 2 бюлетені і 1 посвідка НТШ з 1913 р.
584. Кочубей Никола, Бельгія — 5 кн., 1 фото.
585. Вол. Балас, ЗДА — 1 фото і 1 графіка.
586. І. Лучків, Канада, 2 кн., 4 журн., 9 програмок.
587. Кобевка, Англія — 8 книжок.
588. Т. Порило, Англія — 19 журн., 2 брошури.
589. Марко М., Англія — 55 журналів.
590. інж. Ю. Лісовий, Англія — 10 кн., 42 час., 24 журн., 10 об'єктивів, 1 образ, 8 листків, 3 друк. коректи, 2 довідки для студ., 9 прогр., 1 старинний атлас, 16 книжок.
591. проф. Яр Славутич, ЗДА — 2 книжки, 1 англ. часопис.
592. УВАН, Нью-Йорк — 6 афішів.
593. інж. Л. Биковський, ЗДА — 10 книжок.
594. "Христ. Голос", Німеччина — 2 книжки.
595. Кап. С. Шрамченко, ЗДА — 1 фото, 22 час., 27 прогр., 4 докум., 1 бон, 1 листівка, 1 книжка.
596. Д. Пасічник, ЗДА — 2 книжки.
597. М. Росул, ВЗДА — 3 кн., 1 виш. рушник, 1 см. шапка, 1 кил. подушечка.
598. СУБ, Англія — 1 книжка.
599. Й. Якимів-Метан, Франція — 1 книжка.
600. Ю. Теодорович, ЗДА — 7 кн. і 2 звідомлення.
601. І. Овечко, Бразилія — 2 кн. і 1 журнал.
602. Т. Елішевський, Англія — 18 журналів, 2 брошури, 7 прогр., 5 карток, 2 часописи.
603. І. Морикіт, Англія — 18 журн., 2 одноднівки, 1 статут і один реферат та 2 промови, 5 кн., 8 журн., 9 час., та 4 різне.
604. Афнер, Франція — 3 книжки.
605. Б. Гірка, ЗДА — 2 книжки, 1 прогр.
606. М. Панасюк, Англія — 84 журн., 30 листків із видами, 4 кн., 19 час., 2 рефер., 2 стін. кал., листки підп. пошти.
607. М. Гумин, Англія — 13 журналів.
608. А. Куцінський, Парагвай — 16 часописів.
609. В. Нич, ЗДА — 9 книжок.
610. Ю. Курилас, Англія — 1 тризуб, 6 кн., 4 кал., 5 журн., 5 брош., 96 час. і 1 листівка.
611. Стецько, Англія — 37 час., 32 журн., і 3 афіші.
612. Ч. Міщук, Австралія — 14 час. і 2 оголошення.
613. "Карпатський Голос", ЗДА — 1 книжка.
614. "Гомін України", Канада — 1 книжка.
615. УВАН, Вінніпег — 20 гум. марок, 1 кн., 1 прогр., 1 бюлетень.
616. проф. Н. Біржішка, ЗДА — 2 лит. книжки.
617. І. Павлиш, ЗДА — 1 час. "Сіл. Господар" 1943.
618. П. Воскобійник, Австрія — 54 штуки (кал., бонди, картки, прогр., оголошення, чл. вкладки і значки на гум. цілі), 2 кн., 8 витягів з преси, 11 кал. листівок, 2 декларації.
619. О. Залеський, Бафало — 8 пісень з лотами.
620. Прот. А. Дублянський, Німеччина — 9 штук (пам'ятки з табору ДП у Регенсбургу).
621. "Сучасна Україна", Німеччина — 2 книжки.
622. Й. Біловус, ЗДА — 6 кн., 4 журн. і 19 нот.
623. Т. Якимчук, Франція — 2 книжки.
624. Н. Романишин, Канада — 20 різних прогр.
625. Д-р Д. Бучинський, Іспанія — 1 каталог.
626. Б. Пшеничний, Англія — 1 книжка.
627. Анна Олексієнко, Шікаго — велика вишивана скатерть на стіл.
628. Анна Біловус, Ван Діке, ЗДА — 8 шовкових відзнак, 4 відозви, 6 листівок, 2 фотогр гетьмана і гетьманича, 2 листівки (гетьманівна), 3 фото тризуби і 2 квітки.
629. Олійник, Лідс, Англія — 60 журналів, 1 кн., 2 реферати і 1 часопис.
630. О. Запорожець-Девлад, Аргентина — 31 книж.
631. Мгр. В. Савицький, Монреал, Канада — 1 кн.

У СПРАВІ ПОРТРЕТУ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ

З уваги, що впродовж 18 століття і пізніше — царська влада нищила портрети гетьмана Івана Мазепи та всі його пам'ятки, — винайдення правдивого портрета гетьмана має для України історичне значення. Тому хвальних читачів, а особливо науковців, істориків та всіх, яким дорога пам'ять гетьмана Івана Мазепи, прохасмо допомогти нам у підшуванні матеріалів до того портрету для використання нашою редакцією. Матеріали можна б ще знайти в Швеції, Німеччині, Фінляндії, Туреччині чи деінде. Надіслані матеріали на випадок бажання з подякою звернемо.

У. Н. М., Онтаріо, Каліфорнія

З нагоди Христового Різдва і Нового Року

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ
І БІБЛОТЕКА В ОНТЕРІО, КАЛІФОРНІЯ

ШЛЕ ПРИВІТ УСІМ СВОЇМ СПІВРОБІТНИКАМ,
КОРЕСПОНДЕНТАМ, ПЕРЕДПЛАТНИКАМ
ЖУРНАЛУ "НА СЛІДАХ" І ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ,
ПРИЯТЕЛЯМ ТА ПРИХИЛЬНИКАМ,
БАЖАЮЧИ ЇМ БАГАТО РАДОСТИ ТА УСПІХІВ.

ІЗ СКРПЛЕНОЮ ВІРОЮ В ПЕРЕМОГУ НАШОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ІДІМО ВПЕРЕД ДО КРАЩОЇ
БУДУЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

ЗАКЛИК

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ, ЗДА

Ми люди ХХ ст. є свідками незвичайно важких подій у світі і будучи покоління будуть нам завидувати, що ми жили в таких бурхливих часах, подібно як ми, сучасники теперішнього століття, мило читаємо про наполеонські часи ХІХ ст.

Ми пережили 1-шу світову війну 1914-19 рр. з її далеко ідучими наслідками — революцією 1917 р. у колишній російській імперії, повстанням нових держав в Європі. Ми пережили повстання Української Держави з різними формами її устрою. Ми пережили 2-гу світову війну 1939 - 45 рр. з її ще більше болючими наслідками — особливо величезними знищеннями мільйонів людей та величезними знищеннями матеріальної культури. Все це вимагає від нас українців утривалення в пам'яті для грядучого покоління наших визвольних змагань.

Особливим завданням нинішнього заклику є звернутись до українського громадянства живучого на еміграції, поза межами окупованої ворогом території, а спеціально звернутись до Українських Інвалідів, як учасників наших визвольних змагань зо зброєю в руках — допомогти Українському Національному Музеєві в Онтеріо, Каліфорнія, ЗДА, зібрати дані про визначніших провідників визвольного збройного руху. Ми хочемо заховати прізвища та імена цих полковників і генералів, які були чинні у визвольних наших змаганнях, а то за час 1) Української Центральної Ради, 2) Гетьманату, 3) Західної Области УНР, 4) Української Народньої Республіки і 5) на Закарпатті.

Сповнимо громадню й совісно цей наш обов'язок. Іде нам про те, щоб подати біографічні дані цих осіб — померлих чи живих, — в яких формаціях і на яким терені та в яким часі вони ділали, по можності з відповідними світлинами.

Український Національний Музей завів для кожної доби окремих альбом і окремих відділ — все маючи на меті вшанувати їх дії — для заховання в пам'яті грядучим поколінням.

Тому в зрозумінні цього спільного нашої обов'язку — хто живий, беріться до цього нетрудного діла, а будучи покоління оцінять належно нашу працю.

Всякі матеріали просимо слати на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM

312 East "H" Street,

Ontario, Cal.

Вже вийшов друком літературно-мистецький популярний альманах

"ВОЛОСОЖАР"

(Книга I)

Об'єднання українських письменників "ВОЛОСОЖАР" повідомляє всіх українських книголюбів, що вже вийшов друком альманах "ВОЛОСОЖАР" (книга I). ЗМІСТ: твори Ф. МЕЛЕШКА, В. ЧАПЛЕНКА, М. ЩЕРБАКА, В. РУСАЛЬСЬКОГО, І. МАНИЛА, О. РАНЯ, Г. О. ДІБРОВИ, М. СИТНИКА, В. ОНУФРІЄНКА, І. ДНІПРА, О. КИЇВСЬКОГО, Г. ГАЙНЕ, Ф. КЕВЕДО, Р. УРБАНА, Ю. БУРЯКІВЦЯ та ін. Нотатки, статті, рецензії.

Ціна альманаху 1 долар або його рівновартість в іншій валюті. Книгарням і кольпортерам знижка 40%.

Гроші можна надсилати готівкою в конверті на адресу письменницького об'єднання "ВОЛОСОЖАР":

WOLOSOSZAR

P. O. Box 9752

Philadelphia 40 Pa., U. S. A.

Найкращий подарунок — цікава й цінна збірка "ЕЛЬДОРАДО"

(Вибрані твори відомих українських письменників. Ціна 1 долар). На цю книгу вже написали досить прихильні рецензії проф. Ю. Григорієв, поет М. Щербак, проф. В. Чапленко та інші. Книга "ЕЛЬДОРАДО" потрібна для шкіл, для кожної родини і для всіх книгозбірень. Гроші можна вислати готівкою на адресу письменницького об'єднання "ВОЛОСОЖАР":

WOLOSOSZAR

P. O. Box 9752

Philadelphia 40 Pa., U. S. A.

КОШТИ ОГЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка на задній обкладинці зовні	60.00 дол.
Ціла сторінка в тексті	50.00 "
½ сторінки	30.00 "
¼ сторінки	17.50 "
⅓ сторінки	9.50 "
1/16 сторінки	5.00 "

ПРОСИМО ЗГОЛОШУВАТИСЯ НА КОЛЬПОРТЕРІВ ЖУРНАЛУ "НА СЛІДАХ".

RETURN POSTAGE GUARANTEED
by Ukrainian Nat. Museum
312 East "H" Street
Ontario, Cal.